

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE
FINANŠU UN GRĀMATVEDĪBAS NODAĻA

**PAŠVALDĪBU SNIEGTO SOCIĀLO PABALSTU PIEŠĶIRŠANAS
EFEKTIVITĀTE**

Efficiency of government granted social benefits

DIPLOMDARBS

Grāmatvedība, analīze un audits profesionālā bakalaura studiju programma

Autors: **Ilze Proknere**

Studenta apliecības Nr.: ip13152

Darba vadītājs: Dr.ekon. profesore Ruta Šneidere

RĪGA 2020

Anotācija

Diplomdarbā “Pašvaldību sniegto sociālo pabalstu piešķiršanas efektivitāte” tiek apskatīti un analizēti sešu Latvijas pašvaldību sniegto sociālo pabalstu saturs un to piešķiršanas efektivitāte attiecībā uz demogrāfijas rādītājiem pašvaldībā. Pētījuma mērķis, noskaidrot vai pašvaldību sniegtie sociālie pabalsti ir pietiekoši efektīvi un pietiekami, lai apmierinātu iedzīvotāju pamatvajadzības vienlaikus ievērojot normatīvos aktos noteikto un izstrādāt priekšlikumus kādas izmaiņas būtu jāveic normatīvajos aktos, lai nodrošinātu sociālo labklājību iedzīvotājiem, kuriem tā ir nepieciešama visvairāk.

Pētījuma rezultātā tika secināts, ka Latvijā nav izstrādāta un apstiprināta vienota sociālās palīdzības politika, lai mazinātu esošo nabadzības līmeni valstī, kā rezultātā pašvaldībām nav vienota izpratne par sociālās palīdzības pamatprincipiem un to nepieciešamo apmēru.

Darbā tiek izmantota kvalitatīvā un kvantitatīvā kontentanalīze.

Atslēgas vārdi: sociālie pabalsti, sociālā palīdzība, pašvaldība, demogrāfija, efektivitāte, normatīvie akti.

Annotation

In diploma research work “Efficiency of government granted social benefits” is researched the content of the social benefits provided by six governments and the efficiency regarding demographics. In the research is found out, how social benefits provided by governments are efficient and sufficient to meet the basic needs of people, while considering law regulations and to elaborate proposals on what changes should be made to ensure the social welfare of the people who need it most, while considering law regulations.

The study concluded that Latvia has not developed and approved common social assistance policy in order to reduce the current level of poverty, as a result of which local governments do not have a common understanding of the basic principles and necessary amount of social assistance.

The study uses qualitative and quantitative content analysis.

Keywords: social benefits, social help, government, demography, efficiency, regulations.

Saturs

Ievads	5
1. SOCIĀLIE PABALSTI KĀ SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS SASTĀVDAĻA .	8
1.1. Sociālās palīdzības pamata regulējums	8
1.2. Valsts un pašvaldību funkciju, kompetences un atbildības sadale sociālās palīdzības jomā	10
1.3. Dzīves kvalitātes un tās uzlabošanas pasākumi	14
2. SOCIĀLĀ PALĪDZĪBA PAŠVALDĪBĀ	18
2.1. Materiālo situāciju izvērtēšana personas atzīšanai par trūcīgu un maznodrošinātu	18
2.2. Sociālie pabalsti pašvaldībās	24
3. SOCIĀLIE PABALSTI UN TO EFEKTIVITĀTE LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS ...	30
3.1. Liepājas pilsētas pašvaldība	30
3.2. Rīgas pilsētas pašvaldība.....	35
3.3. Rēzeknes pilsētas pašvaldība	39
3.4. Bauskas novada pašvaldība.....	43
3.5. Ciblas novada pašvaldība	48
3.6. Skrundas novada pašvaldība	51
3.7. Pašvaldību izvērtējumu apkopojums.....	55
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI.....	59
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	62
<i>1.pielikums</i>	65

Ievads

Saistībā ar Pasaules veselības organizācijas 2020.gada 11.marta paziņojumu par koronavīrusa izraisītās slimības (COVID-19) pandēmijas apmēra sasniegšanu un Ministru kabineta 2020.gada 12.martā izsludināto ārkārtējo situāciju visā valstī, sociālā palīdzība no pašvaldībām un valsts ir ļoti būtiska, lai maksimāli mazinātu pasaules krīzes situācijas sekas valstī. Šis ir krīzes laiks, tamdēļ valsts un pašvaldību esošie resursi ir viena no mūsu lielākajām vērtībām un ir svarīgi šos resursus izmatot iespējami pārdomāti un efektīvi, tiecoties uz savlaicīgu sociālo palīdzību un pakalpojumu nodrošināšanu iedzīvotājiem.

Latvijas Republikas Satversme nosaka, ka Latvija ir neatkarīga, demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts un ka ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Satversmē noteiktā sociālā nodrošinājuma būtība ir konkretizēta 1995.gadā pieņemtajā likumā „Par sociālo drošību”, nosakot, viens no sociālās drošības elementiem ir sociālā palīdzība, kuras vispārīgie principi ir noteikti iepriekš minētajā likumā, paredzot, ka sociālā palīdzība personiskas vai materiālas palīdzības veidā tiek sniegta personai, kura saviem spēkiem nespēj nodrošināt sevi vai pārvarēt īpašas dzīves grūtības un kura nesaņem ne no viena cita pietiekamu palīdzību.

Augstāk minēto iemeslu dēļ autore darbu velta normatīvajos aktos minēto obligāto sociālo pabalstu sistēmas izvērtējumam, īpašu uzmanību veltot sociālo pabalstu piešķiršanas efektivitātei. Darba temata izvēlēta, jo tas ir aktuāls pašreizējai situācijai, jo pēdējos divos mēnešos pieaug un iespējams līdz šī gada beigām pieaugs sociālo pabalstu saņēmēju skaits un izlietotie līdzekļi sociālajai palīdzībai. Darba mērķis ir noskaidrot vai pašvaldību sniegtie sociālie pabalsti ir pietiekoši efektīvi un pietiekami, lai apmierinātu iedzīvotāju pamatvajadzības, vienlaikus ievērojot normatīvos aktos noteikto un izstrādāt priekšlikumus, kādas izmaiņas būtu jāveic normatīvajos aktos, lai nodrošinātu sociālo labklājību iedzīvotājiem. Lai sasniegtu darba mērķi, autore izvirzīja sekojošus uzdevumus:

1. Apskatīt sociālo pabalstus kā sociālās drošības sistēmas sastāvdaļu;
2. Izpētīt pašvaldību sociālo pabalstu normatīvo bāzi;
3. Raksturot normatīvajos aktos noteiktos obligātos pašvaldību sociālos pabalstus;
4. Izanalizēt apskatāmo pašvaldību sociālās palīdzības izvirzītos uzdevumus un saistošos noteikumus;
5. Analizēt sešu pašvaldību iedzīvotāju un sociālo pabalstu dinamiku laika posmā 2016.-2018.gadam;

6. Apkopot apskatāmo pašvaldību sociālo palīdzību būtiskākos rādītājus un novērtēt efektivitāti;
7. Formulēt priekšlikumus normatīvajos aktos noteikto obligāto pašvaldību sociālo pabalstu sistēmas pilnveidošanai.

Diplomdarbā darbā izmantotas sekojošas pētījuma metodes:

1. Literatūras analīze par pašvaldību sociālās palīdzības un sociālo pabalstu, lai kvalitatīvi izvērtētu literatūru un normatīvos aktus un pielietotu korektu terminoloģiju, skaidrojumus, secinājumus;
2. Dokumentu analīzes metode, lai izpētītu un izanalizētu sociālos pabalstus pašvaldībās;
3. Statistiskās un ekonomiskās analīzes metodes, lai saskaņā ar literatūras avotu un likumdošanas normatīvo aktu izpēti formulētu secinājumus un izstrādātu priekšlikumus.

Pētījuma bāze: Sociālie pabalsti.

Pētījuma periods: 2016.-2018.gads.

Darba izstrādei autore iepazīsies ar teoriju par Latvijas Republikas sociālās drošības sistēmu, sociālās palīdzības reglamentējošiem normatīviem aktiem un likumdošanu, galvenokārt izmantojot "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu" un Ministru kabineta noteikumus, nozaru literatūru L.Šiļņeva, J.Baldock, M.Lavalette, P.Taylor-Gooby, publikācijas, informāciju par pašvaldību saistošajiem noteikumiem no interneta resursiem, veiks literatūras analīzi.

Diplomdarbs sastāv no trīs nodaļām. Pirmā nodaļa veltīta sociālās politikas un sociālās drošības pamata regulējumu un ministru kabineta noteikumu izvērtēšanai, kā arī atbildības sadali starp pašvaldību un valsti, lai iepazītos, kā arī gūtu priekšstatu par Latvijas Republikas normatīvo bāzi un tās nepilnībām.

Otrā nodaļa apskata normatīvajā aktā noteikto obligāto sociālo pabalstu veidus, apmērus un materiālo situācijas izvērtēšanu personai. Nodaļa balstīta uz to, lai izpētītu pašvaldību sociālo pabalstus un gūtu izpratni par tiem.

Trešajā nodaļā autore apraksta sociālo pabalstu izvērtējumu sešās autores izvēlētajās pašvaldībās – Liepājas, Rīgas un Rēzeknes pilsētas, Bauskas, Ciblas un Skrundas novada pašvaldībā – no 2016. – 2018.gadam. Šajā nodaļā autore apskatīja sešas pašvaldības, kuras tika izvēlētas pamatojoties uz Labklājības ministrijas detalizētajiem statistikas datiem gada

griezumā par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā 2016., 2017., 2018.gadā¹. Analizējot 119 pašvaldībās trūcīgo un maznodrošināto skaita dinamiku, publiski pieejamo informāciju un sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu apjomu trīs gadu laikā tika izvēlēti trīs pozitīvi pašvaldību piemēri un trīs negatīvi vai aizdomīgi pašvaldību piemēri padziļinātākai izpētīšanai. Kā trīs pozitīvie piemēri tika apskatīti – Liepājas pilsētas pašvaldība, Rīgas pilsētas pašvaldība un Rēzeknes pilsētas pašvaldība, toties kā trīs negatīvi piemēri tika apskatīti – Bauskas novada pašvaldība, Ciblas novada pašvaldība un Skrundas novada pašvaldība. Pēdējā nodaļa ir svarīga, lai saprastu sociālo pabalstu piešķiršanas efektivitāti, trūkumus pašvaldības saistošajos noteikumos un procesā analizēt sešu izvēlēto pašvaldību iedzīvotāju un sociālo pabalstu dinamiku laika posmā 2016.-2018.gadam. Rezultātā varētu izdarīt secinājumus un izteikt priekšlikumus.

¹ Valsts statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā. Labklājības ministrijas mājas lapa. Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā. [tiešsaiste] – [atsauce 15.02.2020.]. Pieejams: <http://lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati>

1. SOCIĀLIE PABALSTI KĀ SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS SASTĀVDAĻA

1.1. Sociālās palīdzības pamata regulējums

Latvijas Republikas vecākā spēkā esošā konstitūcija ir Latvijas Republikas Satversme, kas nosaka, ka Latvija ir neatkarīgi demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts, balstīta uz latviešu nācijas negrozāmo patriotismu un brīvību, kas atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības. Satversmes konstitucionālās kontroles funkcija ir aizsargāt Latvijas valstiskumu, vērtības un ikviena cilvēka pamattiesības, bez jebkādas diskriminācijas. Ikvienam pilsonim ir jāzina un ir tiesības zināt, kādā valstī viņš dzīvo, lai viņš varētu attiecīgi rīkoties katrā dzīves situācijā. Latvijā sociāli atbildīgas valsts princips pastāv kopš 2014. gada, kas ir iestrādāts Latvijas Republikas Satversmes ievadā.

Ar sociālās drošības sistēmu parasti tiek saprasts pasākumi, kas vērsti uz personu sociālo aizsardzību un sociālo pamattiesību ievērošanu. Cilvēktiesību pamatprincips „cilvēka cienīga dzīve” tika iekļauts jau 1948. gada Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk tekstā – ANO) Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 23.pantā. Toties deklarācijas 22.pantā ir noteikts definējums “sociālai drošībai”, nosakot, ka katram cilvēkam kā sabiedrības loceklim ir tiesības uz sociālo drošību un viņa pašcieņas uzturēšanai un personības brīvai attīstībai nepieciešamo tiesību īstenošanu ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā, izmantojot valsts līmeņa pasākumus un starptautisku sadarbību un atbilstoši katras valsts iekārtai un resursiem.²

Eiropas līmenī cilvēka pamattiesības nosaka Parakstītā Eiropas Sociālā Harta un Eiropas Sociālās drošības kodekss, kuru mērķis ir panākt lielāku vienotību starp dalībvalstīm, lai sekmētu valstu sociālās politikas progresu, kā arī garantēt cilvēkiem normatīvajos aktos noteikto minimālo sociālo pakalpojumu un palīdzības līmeņa nodrošināšanu. Pamatā Eiropas Sociālā Harta ir līgums, kas aizsargā cilvēka pamattiesības uz darbu, izglītību, medicīnisko un sociālo palīdzību.

Kopumā Latvijā sociālās drošības sistēmu veido vairāki savstarpēji viens otru papildinoši dokumenti, kas bez sociālās palīdzības, ietver sevī arī sociālo apdrošināšanu, valsts sociālo pabalstu sistēmu un sociālos pakalpojumus. Veidojot sociālās drošības sistēmu un darbības tiesisko ietvaru Latvijā, tika izveidots likums “Par sociālo drošību”, ņemot vērā starptautiskos un konstitucionālos cilvēktiesību pamatprincipus. Šī likuma izpratnē termins “sociālā drošība” aptver sociālo tiesību elementus un sociālo pakalpojumu elementus.

² ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, pieņemta 10.12.1948. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija>

Sociālo palīdzību reglamentē “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”, likums “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā”, likums “Par sociālajiem dzīvokļiem un sociālajām dzīvojamām mājām”, “Ārstniecības likums”, ”Pacientu tiesību likums”, direktīva „Par pacientu tiesību piemērošanu pārrobežu veselības aprūpē” un Veselības aprūpes finansēšanas likums.

Saskaņā ar “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu” sociālā palīdzība ir definēta kā naudas vai mantisks pabalsts, kura piešķiršana balstās uz materiālo resursu novērtēšanu personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai, kā tas minēts likuma 1.panta 17.punktā. Savukārt kā pamatvajadzības šobrīd likumā tiek nosauktas:

- ēdiens;
- apģērbs;
- mājoklis;
- veselības aprūpe;
- obligātā izglītība.³

Regulējošajā normatīvajā aktā sociālā palīdzība definīcija satur trīs daļas:

- palīdzība kā pabalsts;
- materiālo resursu novērtēšana;
- pamatvajadzību apmierināšana.

Latvijā sociālās drošības sistēma tiek veidota tā, lai atbalstītu vistrūcīgākos iedzīvotājus, izvērtējot materiālos resursus, kas ir viens no pamatprincipiem sociālās palīdzības sniegšanā. 2018.gadā 119 pašvaldībās sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem izlietoja 97 272 103 *euro*, tajā skaitā sociālajiem pabalstiem izlietoja 31 612 119 *euro*, visvairāk līdzekļi tika novirzīti dzīvokļu pabalstiem sastādot 14 893 731 *euro* (sk. 1.pielikumu).

“Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” sociālās palīdzības mērķis ir sniegt materiālu atbalstu krīzes situācijā nonākušām trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm (personām), lai apmierinātu to pamatvajadzības un veicinātu darbspējīgo personu līdzdarbību savas situācijas uzlabošanā.⁴

³ Latvijas Republikas “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”, pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

⁴ Turpat

Sociālās palīdzības mērķis šķietami neaprobežojas ar sociālās palīdzības sniegšanu krīzes situācijās iedzīvotāju pamatvajadzību apmierināšanai, bet paredz jebkāda veida materiālu palīdzību ar mērķi uzlabot darbaspējīgo personu sociālo situāciju, kas netieši norāda uz īslaicīgu palīdzības raksturu. Toties tālākie likuma nosacījumi nesniedz tiešu krīzes situācijas skaidrojumu, kas būtu par pamatu sociālās politikas izveidošanai no kā izriet sociālās palīdzības saņemšana un atbalsta apmērs. Kā rezultātā situācijas izvērtējums un atbalsta apmērs sociālās politikas izveidošanai tiek atstāts pašvaldību ziņā. Jānorāda arī, ka izņemot vienreizējos pabalstu ārkārtas situācijā, sociālie pabalsti uz likuma pamata nav laika ierobežoti, lai tie skaitītos kā īslaicīgas krīzes situācijas novēršana.

Sociālā politika ir plašs jēdziens, kas parasti tiek izmantots valsts līmenī un tikai atsevišķos gadījumos pašvaldību līmenī. Šo jēdzienu visbiežāk lieto kā:

- Valdības politiku, kura realizē sociālās drošības, labklājības un aizsardzības politiku, nodrošinot iedzīvotājiem materiālu palīdzību un atbalstu kā pakalpojumu.⁵
- Instrumentu, ar ko tiek celta sabiedrības labklājība un tiek veicināti labklājības un sociāli ekonomiskie nosacījumi, lai attīstītu labklājības līmeni, gan kā sociālās kontroles instruments.⁶

“Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” sociālās palīdzības mērķi ietver materiālu atbalstu arī maznodrošinātām personām. Toties tālāk likumā nav definēts maznodrošinātas personas statuss, kā arī neietver norādījumu pašvaldībām šo statusu definēt. Līdz ar to tas liecina par sociālās palīdzības mērķa nepilnībām.

No likuma “Par sociālo drošību” ir secināms, ka likums aptver vairāku elementu un pasākumu kopumu, kuri sīkāk regulēti dažādu jomu normatīvos aktos, kas ne visos gadījumos ir skaidri saprotami.

1.2. Valsts un pašvaldību funkciju, kompetences un atbildības sadale sociālās palīdzības jomā

“Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma” regulējums paredz sociālā palīdzības tiesisko regulējumu pienākumu sadali valstī. 2018.gadā 119 pašvaldības budžeta

⁵ Baldock, J., Manning, N., Vickerstaff, S. Social Policy, 3rd edition, Oxford: Oxford university press, 2007. 592 p.

⁶ Lavalette, M., Pratt, A., Social Policy: A Conceptual and Theoretical Introduction. London: SAGE Publication, 2001. 274 p.

programmas ietvaros iedzīvotājiem izmaksāja 31 612 119 *euro* sociālos pabalstus, no tiem 20 593 022 *euro* naudā un 11 019 097 *euro* natūrā (sk. 1.pielikumu).

Saskaņā ar likuma 9.pantu pašvaldībai, kuras teritorijā ir deklarētā personas dzīvesvieta, ir pienākums nodrošināt personai iespēju saņemt tās vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību.⁷ Dzīvesvietas deklarēšanu personai nosaka Dzīvesvietas deklarēšanas likums.⁸ Kā rezultātā nodrošināt sociālo palīdzību iedzīvotājiem pašvaldībām ir viena no autonomām funkcijām, kas arī izriet no likuma “Par pašvaldībām” 15.panta 7.punkta - nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi) (sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos, bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, bezpajumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni u.c.).⁹

Jau kopš pirmsākumiem finansējuma sistēma sociālai palīdzībai ir decentralizēta, tas nemainījās arī krīzes brīdī, kas valsts noteica pašvaldību izdevumu līdzfinansējumu, neskatoties uz to sistēma tā pat tika īstenota un finansēta, izmantojot decentralizācijas principu. Pabalsts garantētā minimālā ienākumu (turpmāk tekstā – GMI) līmeņa nodrošināšanai un dzīvokļu pabalstu izmaksā no pašvaldības pamatbudžeta, kā to paredz “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”. Pašvaldība nodrošina arī vienreizēju pabalstu ārkārtas situācijās un situācijās, kad ir pieprasījums pēc pabalsta GMI līmeņa nodrošināšanai un dzīvokļa pabalsta, pašvaldībai ir tiesības no sava pamatbudžeta izmaksāt arī cita veida pabalstus ģimenes (personas) pamatvajadzību apmierināšanai. Tādēļ pašvaldībām ar likumu ir noteikts pienākums finansēt pabalstu GMI līmeņa nodrošināšanai, pabalstu apmēru un piešķiršanas kārtību nosaka atbilstošie Ministru kabineta noteikumi (turpmāk tekstā – MK) un likums, un dzīvokļu pabalstu, kā arī citus iedzīvotāju sociālos pakalpojumus un sociālās palīdzības pabalstus pamatvajadzību nodrošināšanai, nosaka pašvaldības domes regulējums.

Lai realizētu kvalitatīvu un efektīvu sociālās palīdzības sniegšanu, likumā ir noteikts, ka pašvaldībai ir jābūt vismaz vienam sociālā darba speciālistam uz katriem tūkstošs iedzīvotājiem.

⁷ Latvijas Republikas Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

⁸ Latvijas Republikas Dzīvesvietas deklarēšanas likums, pieņemts 20.06.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=64328>

⁹ Latvijas Republikas likums Par pašvaldībām, pieņemts 19.05.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57255>

Lai šo likumā noteikto autonomo funkciju pašvaldība izpildītu, tai ir jāizveido pašvaldības iestāde sociālais dienests. Pašvaldību sociālajiem dienestiem ir sekojoši uzdevumi un pienākumi, ko nosaka “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma” 11.pants un 12.pants:

- veikt sociālo darbu ar personām, ģimenēm un personu grupām;
- sniegt sociālos pakalpojumus vai organizēt to sniegšanu ģimenēm ar bērniem, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, audžuģimenēm, aizbildņiem, personām, kuras aprūpē kādu no ģimenes locekļiem, invalīdiem, pensijas vecuma personām, personām ar garīga rakstura traucējumiem un citām personu grupām, kurām tas nepieciešams;
- novērtēt klientu vajadzības, materiālos un personiskos (motivācija, nepieciešamās zināšanas un prasmes, izglītība, profesija u.c.) resursus;
- noteikt klienta līdzdarbības pienākumus, vienojoties ar viņu par veicamajiem pasākumiem;
- sniegt sociālo palīdzību;
- administrēt pašvaldības budžeta līdzekļus, kas novirzīti sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanai;
- novērtēt sociālā dienesta administrēto un pašvaldības finansēto sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības kvalitāti;
- veikt sociālās vides izpēti, noteikt problēmas, izstrādāt sociālo pakalpojumu attīstības koncepcijas, mērķprogrammas un priekšlikumus jaunu pakalpojumu ieviešanai un piedalīties pašvaldības attīstības plānu izstrādē;
- informēt iedzīvotājus par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību;
- sniegt personai informāciju par tiesībām saņemt sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību un to sniegšanas kārtību;
- informēt personu, kas pieprasījusi sociālo pakalpojumu vai sociālo palīdzību, par pieņemto lēmumu un atteikuma gadījumā rakstveidā norādīt atteikuma iemeslus, kā arī lēmuma pārsūdzēšanas termiņus un kārtību;
- sniegt personai psihosociālu vai materiālu vai psihosociālu un materiālu palīdzību, lai sekmētu krīzes situācijas pārvarēšanu un veicinātu šīs personas iekļaušanos sabiedrībā.

- sniegt informāciju un konsultācijas personai saprotamā veidā.¹⁰

Izvērtējot Latvijā spēkā esošos normatīvos aktus, var secināt, ka sociālās palīdzības joma ir lielā mērā atkarīga no pašvaldības kompetences, toties valsts līmenī nodrošina un nosaka sociālās drošības politika. “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums” pasaka valsts tiešos pienākumus sociālo pakalpojumu nodrošināšanas jomā, bet Labklājības ministrijai ir uzlikts par pienākumu izstrādāt valsts politiku sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā un pārraudzīt likuma īstenošanu. Labklājības ministrijas nolikums nosaka, ka ministrijai jāizstrādā valsts politiku sociālās palīdzības jomā.¹¹ (skatīt attēlu Nr. 1.1.)

Valsts atbildība
• Valsts pienākums ir normatīvās bāzes izstrāde sociālajā palīdzības jomā un sociālās palīdzības jomas politikas īstenošana
Pašvaldības atbildība
• Pašvaldība nodrošina saviem iedzīvotājiem saņemt sociālo palīdzības finansējumu atbilstoši to vajadzībām; • izvērtēt personas sociālās palīdzības pieprasījumu un informēt par sociālās palīdzības saņemšanas kārtību un tiesībām; • sniegt konsultāciju un apmācības pašvaldības sociālo dienestu darba speciālistiem.

*1.1. att. Valsts un pašvaldību atbildību sadalījums sociālās palīdzības jomā*¹²

Nemot vērā pēc krīzes radītās sekas, “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” tika iekļauts, ka valsts sniedz atbalstu pašvaldībām GMI līmeņa pabalsta un dzīvokļu pabalsta izmaksu nodrošināšanai atbilstoši to paredzot gadskārtējā valsts budžetā.

Šī norma un Ministru kabineta noteikumi tika ieviesti un stājās spēkā 2009.gadā, iepriekš šādas normas normatīvajos aktos nebija un iepriekš minētos sociālos pabalstus pilnībā finansēja pašvaldība. Ministru kabineta noteikumi Nr.1251 „Noteikumi par valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu pašvaldībām garantētā minimālā ienākuma līmeņa pabalsta un dzīvokļa pabalsta izmaksām” nosaka, ka noteiktā laika periodā valsts budžeta līdzekļus pašvaldībām piešķir šādā apmērā:

¹⁰ Latvijas Republikas “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”, pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

¹¹ Labklājības ministrijas nolikums, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 49, 27.01.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=83758>

¹² Autores veidots attēls.

- garantētā minimālā ienākumu līmeņa pabalsta izmaksām – 50 procentu apmērā no mēnesī pašvaldībā GMI līmeņa pabalstam izlietotajiem līdzekļiem;
- dzīvokļa pabalsta izmaksām – 20 procentu apmērā no mēnesī pašvaldībā dzīvokļa pabalstam izlietotajiem līdzekļiem.¹³

Lai pašvaldība varētu saņemt valsts budžeta līdzekļus, pašvaldībai līdz pārskata mēnesim sekojošā mēneša piecpadsmitajam datumam jāiesniedz Labklājības ministrijai informācija par pašvaldībā sociālo pabalstu izlietojumu un nepieciešamo valsts budžeta līdzekļu apmēru. Iesniegto informāciju Labklājības ministrija izvērtē un lemj par attiecīgās pašvaldības atbilstību līdzfinansējuma piešķiršanas prasībām. Valsts budžeta līdzekļu atteikuma iemesls no Labklājības ministrijas, varētu būt pieprasījuma novēlota iesniegšana, neatbilstība starp pieprasījumu un informāciju par pašvaldības budžeta izpildi vai konstatēti normatīvo aktu pārkāpumi pabalsta GMI līmeņa nodrošināšanai, dzīvokļu pabalsta vai citu sociālās palīdzības pabalstu aprēķināšanā vai piešķiršanā.

1.3.Dzīves kvalitātes un tās uzlabošanas pasākumi

Jebkuras valsts un sabiedrības pamatvērtība ir cilvēks, tāpēc jebkuras valsts attīstības programmā un likumos tiek akceptēta cilvēku dzīves labklājības celšana un sociālai labklājībai atbilstošas vides izveide, tajā skaitā dažādu sociālo grupu integrācija sabiedrībā, kā rezultātā nodrošinot pieņemamu dzīves kvalitāti.

Dzīves kvalitāti mūsdienās sabiedrība asociē ar sociālo palīdzību un pakalpojumu saņemšanu, ar atbilstošu apstākļu nodrošināšanu cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem un sniegto pakalpojumu izvērtēšanu. Cilvēks parasti dzīves kvalitāti raksturo atsaucoties uz fiziskās, psiholoģiskās, sociālās un garīgās veselības aspektiem. Visi iepriekš minētie raksturojumi ir saistīti ar dzīves kvalitāti, bet tie ir jāvērtē un jāuztver no indivīda subjektīvās uztveres. Dzīves kvalitāte balstās uz iekšējiem un ārējiem elementiem.

Iekšējos elementus nosaka cilvēks pamatojoties uz savām spējām un jūtām. Ārējos elementus nosaka cilvēka vide. Mūsdienās valsts mēģina palielināt iedzīvotāju labklājību, izmantojot:

- sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus;

¹³ Noteikumi par valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu pašvaldībām garantētā minimālā ienākumu līmeņa pabalsta un dzīvokļa pabalsta izmaksām, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 1251, 03.11.2009. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=200590&search=on>

- veselības aprūpes programmas;
- sniegt atbalstu iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem;
- palielinātu pieejamību un iespējas invalīdiem;
- cenšoties samazināt diskrimināciju.

Cilvēki ar augstāku dzīves kvalitāti ir aktīvāki izaicinājumu un dzīves problēmu risināšanā. Šie cilvēki mierīgāk uztver veselības vai cita veida dzīves problēmas. Viņi aktīvi piedalās sabiedriskajos pasākumos un aktīvāk komunicē ar apkārtējiem. Dzīves kvalitāte ir viena no cilvēka pamatvērtībām, kas atspoguļo sabiedrības attīstību ilgtermiņā, kur katrs mēģina dzīvot pilnvērtīgu dzīvi, to saprotot visplašākajā nozīmē. Sabiedrība gūst vairāk no cilvēkiem ar augstu, nevis zemu dzīves kvalitāti. Turklāt iedzīvotāji ar zemu dzīves kvalitāti rada sabiedrībai lielākus izdevumus sociālā jomā.

Novecošanas process, kā arī negaidīta darba nespēja, rada būtiskas izmaiņas indivīda ikdienā. Šīs izmaiņas un kontroles zudums ir galvenie faktori, kas apdraud indivīda dzīves kvalitāti. Izmaiņas tādas, kā pensionēšanās vai invaliditātes iegūšana, darba vidē, ģimenē, sabiedrībā un veselības stāvoklī, liek mainīt dzīves uztveri. Visas psiholoģiskās, fiziskās un sociālās problēmas var novest pie dzīves kvalitātes pazemināšanās, ja persona nezina šādās dzīves situācijās nezina kā tās pareizi risināt un kur atrast atbalstu problēmu gadījumā.

Liela daļa cilvēku dzīves kvalitātes kritumu pieņem kā pašsaprotamu dzīves lietu vai normu un nav gatavi pārmaiņām. Lai palielinātu fiziskās un sociālās vides potenciālu, atbalstot veselību, labklājību un dzīves kvalitāti, valdība izstrādāja "Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2018.-2020.gadam"¹⁴, kurš tika izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 09.03.2017. Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2018.-2020.gadam ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas izstrādāts, lai noteiktu konkrētus pasākumus pakāpeniskai koncepcijas „Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu” īstenošanai, pilnveidojot minimālo ienākumu atbalsta sistēmu, tādējādi sniedzot atbalstu nabadzības un ienākumu nevienlīdzības riskiem visvairāk pakļautajām sabiedrības grupām.¹⁵

Lai valdība izstrādātu iecerēto plānu, Labklājības ministrijā tika izveidota darba grupa, kuras uzdevumi bija:

¹⁴ Plāna projekts "Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2018.-2020.gadam", 09.03.2017. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40415197>

¹⁵ Turpat

- veikt sociālās palīdzības, valsts sociālo pabalstu, minimālās pensijas un bezdarbnieka pabalsta esošās situācijas regulējuma analīzi, izvērtējot to efektivitāti un lietderību nabadzības un ienākumu nevienlīdzības kontekstā;
- izvērtēt izlietos finanšu līdzekļus iepriekšminētajiem atbalsta veidiem;
- noteikt sociālās palīdzības, valsts sociālo pabalstu, minimālās pensijas un bezdarbnieka pabalsta sasaisti ar minimālā ienākuma līmeni;
- identificēt normatīvos aktus un tajos nepieciešamos grozījumus minimālā ienākuma līmeņa ieviešanai;
- aprēķināt pasākumu izpildei nepieciešamo finansējumu, izdalot pēc finanšu avota (valsts budžets, speciālais budžets, pašvaldības budžets).¹⁶

Darba grupa veicot sociālās palīdzības normatīvās bāzes izvērtējumu un abu plānu¹⁷ izstrādi, netika pārskatīts iztikas minimuma grozs, kas ir noteikts koncepcijā "Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu". Izstrādātās koncepcijas mērķis - noteikt metodoloģiski pamatotu un sociālekonomiskajai situācijai atbilstošu minimālā ienākuma līmeni, kas kalpotu par atskaites punktu sociālās drošības sistēmas jomu (valsts sociālie pabalsti, sociālā apdrošināšana, sociālā palīdzība) ietvaros noteikto atbalsta pasākumu pilnveidošanai.¹⁸

Sākotnēji iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozs tika izstrādāts balstoties uz Padomju savienības darba un sociālo lietu ministrijas izveidoto metodoloģiju – 1980.gada patēriņu vajadzību minimumu. Izstrādātajai koncepcijai „Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu” bija jābūt par pamatu tā laika problēmu risinājumam un attiecīgi jākalpo kā tā laika esošo problēmu normatīvajai bāzei vai vadlīnijām. 2014.gada izstrādātā koncepcija bija risinājums noteiktām mērķu grupām:

- strādājošie ar zemu atalgojumu;
- iedzīvotāji ar viszemākajiem ienākumiem - GMI līmenis un dzīvokļa pabalsta apmērs;
- pensionāri ar minimāliem pensiju apmēriem;
- ģimenes ar bērniem, tai skaitā bērniem ar invaliditāti un celiakiju, aizbildņi un audžuģimenes, personas ar invaliditāti, Černobiļas atomelektrostacijas avārijas

¹⁶ Turpat

¹⁷ Plāna projekts "Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2018.-2020.gadam", 09.03.2017. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40415197>; Par Plānu minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2020.-2021. gadam, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 408, 22.08.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/308914-par-planu-minimalo-ienakumu-atbalsta-sistemas-pilnveidosanai-2020-2021-gadam>

¹⁸ Koncepcijas "Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu" kopsavilkums, 2014.gada, 2 lpp. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/lmkonc_100317_kops.pdf

seku likvidēšanas dalībnieki vai viņu ģimenes, Latvijas neatkarības atgūšanas procesā bojāgājušo personu bērni;

- bezdarbnieki.¹⁹

Jau kopš 2014.gada augstāk minēto grupu problēmas nav mainījušās, tādēļ, ka līdz šim minimālie ienākuma līmeņi, uz kuriem ir arī balstīti normatīvajos aktos noteiktie obligātie sociālie pabalsti, nav pamatoti un balstīti uz konkrētiem kritērijiem. Tāpēc primāri ir nepieciešamas izstrādāt jaunu iztikas minimuma grozu, saistot to ar minimālo ienākumu līmeni, salīdzinot gūtos rezultātus ar statistiskajiem rādītājiem, kas palīdzētu novērtēt ietekmi un efektivitāti uz iedzīvotāju ienākumiem un viņu sociālo situāciju. Būtu jāmin, ka pēdējo reizi iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozs tika aprēķināts 2013.gadā, kā to parāda centrālās statistikas pārvaldes dati²⁰ un apstiprina Labklājības ministrijas 2018.gadā 24.aprīlī sagatavotā prezentācija - sākot ar 2014.gada janvāri iztikas minimuma groza aprēķināšana ir pārtraukta (novecojusi metodoloģija)²¹.

Nemot vērā augstāk minēto autore var secināt, ka iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozs ir pamats koncepcijai „Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu”, un minimālais ienākumu līmenis ir pamats normatīvajos aktos noteiktiem obligātiem sociāliem pabalstiem. Kā rezultātā iespējams, ka tagadējais minimālais ienākumu līmenis nav pamatots un balstīti uz konkrētiem kritērijiem, jo netiek aprēķināts iztikas minimuma grozs kopš 2014.gada sākuma un nav izstrādāta jauna iztikas minimuma groza metodoloģija, kas palīdzētu novērtēt ietekmi un efektivitāti uz iedzīvotāju ienākumiem un viņu sociālo situāciju.

¹⁹ Koncepcijas "Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu" kopsavilkums, 2014.gada, 5-7 lpp. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/lmkonc_100317_kops.pdf

²⁰ Iedzīvotāju naudas ieņēmumi. Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapa. Viena iedzīvotāja pilna iztikas minimuma preču un pakalpojumu groza vērtība. [tiešsaiste] – [atsauce 20.01.2020.]. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_mb_ienakumi/IIG010.px/table/tableViewLayout1/

²¹ Ieinteresēto piegādātāju sanāksme par jaunas metodoloģijas izstrādi iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu groza noteikšanai un tās aprobāciju, Prezentācija, 24.04.2018. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/upload/esf/pielikums.pdf>

2. SOCIĀLĀ PALĪDZĪBA PAŠVALDĪBĀ

2.1. Materiālo situāciju izvērtēšana personas atzīšanai par trūcīgu un maznodrošinātu

Lai veicinātu iedzīvotāju dzīves kvalitāti pašvaldības izveidoja institūciju jeb nozares pārvaldi Sociālo dienestu, kurš veic sociālās politikas izveidošanu, pilnveidošanu un īstenošanu. Ja persona vēlas saņemt ienākumu testēto sociālo pabalstu, tai jāvērtē savas deklarētās pašvaldības sociālajā dienestā ar iesniegumu veikt trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusa izvērtēšanu. Ar trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusa izvērtēšanu ir saprotams, mājsaimniecības (ģimene, kas sastāv no laulātajiem vai personas, kurām ir kopēji pamatvajadzību izdevumi un kuras dzīvo vienā mājoklī vai persona, kura dzīvo atsevišķi) materiālās situācijas izvērtēšana.

Saskaņā ar “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma” 33.panta normām Ministru kabinets nosaka ienākumu un materiālā stāvokļa līmeni, kuru nepārsniedzot ģimene, kas sastāv no laulātajiem, personām, kurām ir kopēji izdevumi pamatvajadzību nodrošināšanai un kuras mitinās vienā mājoklī, vai atsevišķi dzīvojoša persona tiek atzīta par trūcīgu, un kārtību, kādā ģimene (persona) tiek atzīta par trūcīgu²².

Toties “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma” 33.panta otrā daļa nosaka, ka pašvaldība saistošajos noteikumos var noteikt labvēlīgākus nosacījumus ģimenes (personas) atzīšanai par trūcīgu²³, šīs tiesības tika ieviestas 2009.gada 29.oktobra grozījumos.

Katras pašvaldības sociālā dienesta pienākums ir izvērtēt no iestādēm un iedzīvotājiem saņemto informāciju, kā arī attiecīgi rīkoties, atsevišķos gadījumos piesaistot papildus resursus.

Lai izvērtētu atbilstību trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusam, sociālajā dienestā ir nepieciešams iesniegt (informācijas apkopojums attēlā Nr. 2.1.):

- Iesniegumu

Iesniegums jāsaņem brīvā formātā vai jāaizpilda pašvaldības sociālā dienesta sagatavota veidlapa, norādot personas datus un kontaktinformāciju, situācijas apraksts, kuras dēļ ir nepieciešams sociālais pabalsts, kā arī papildus viena pilnvarota persona kā

²² Latvijas Republikas “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”, pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

²³ Turpat

līdziesniedzējs, kas galvo par sociālā pabalsta nepieciešamību, aprakstot otrās personas materiālās situācijas stāvokli.

Iesniedzējs un pārējie mājsaimniecības dalībnieki iesniegumam pievieno darba devēja izziņu, ja ir darba ņēmējs, vai paša sagatavotu izziņu par ienākumiem no saimnieciskās darbības, ja persona ir saimnieciskās darbības veicējs.

Pēc iesnieguma ar pielikumiem saņemšanas tiek novērtēta mājsaimniecības dalībnieki, kam ir kopēji izdevumi, piemēram, par uzturu, par mājokli, u.c., un kuri dzīvo vienā mājoklī. Pastāv iespēja, ka mājoklī dzīvo vairākas mājsaimniecības.

Personas mājsaimniecībai tiek vērtēti šādi kritēriji – ienākumi (piemēram, alga, pensija, ienākumi no saimnieciskās darbības, u.c.), uzkrājumi, nekustamie īpašumi, transportlīdzekļi, vienošanās par līdzdarbību (t.sk. bezdarbnieka pabalsts), uztura līgumi.

- Iztikas līdzekļu deklarācija

Pašvaldības sociālais dienests sociālā darba speciālists elektroniski sagatavo iztikas līdzekļu deklarāciju programmā SOPA. Programmā SOPA ir pieejama informācija no valsts un pašvaldības datu reģistriem, no kuriem attiecīgās personas dati tiek automātiski pārnesti uz personas iztikas līdzekļu deklarāciju. Dati ir pieejami no šādiem reģistriem:

- Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Iedzīvotāju reģistrs, kurā ir informācija par personas statusu, reģistrēto adresi, radniekiem un deklarēšanas vēsturi, u.c.;
- Iedzīvotāju dzīvesvietas deklarēšana;
- Nodarbinātības valsts aģentūra, informācija par cilvēka bezdarba periodu un statusu, u.c.;
- Valsts ieņēmumu dienests, dati par personas bruto ienākumiem gadā un mēnesī;
- Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, informācija par saņemtajām pensijām un valsts pabalstiem pa mēnešiem;
- Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācija (UGFA – uzturlīdzekļu saņēmēji un parādnieki, uzturlīdzekļu apmērs);
- Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija, informācija par personas veselības stāvokli – invaliditāti, informācija par transporta kompensācijām, funkcionāliem traucējumiem, invaliditātes cēloni, nelaimes gadījuma kompensācijas;

- Valsts vienotā datorizētā zemesgrāmata, informācija par personas esošiem un bijušiem īpašumi, darījumiem ar nekustamajiem īpašumiem;
- Nekustamā īpašuma nodokļa administrēšana, šajā reģistrā var redzēt tos nekustamos īpašumus, kas nav reģistrēti zemesgrāmatā, un vai persona ir valdītājs vai turētājs;
- Ceļu satiksmes drošības direkcija, var apskatīt reģistrētos transportlīdzekļus u.c. datus par transporta līdzekli;
- Uzņēmumu reģistrs, sniedz datus par personas aktuālie amati, dalībām, komercķīlām, maksātnespējas procesu;
- Valsts izglītības informācijas sistēma, uzrāda bērna mācību iestādi, periodu, kurā mācījies konkrētā skolā, kā arī informācija par pirmsskolas izglītības iestādi.

Pastāv arī izņēmumu gadījumi, tādi kā piemēram, persona dzīvo tikai no pensijas vai tikai no valsts un pašvaldību sociālajiem pabalstiem, šajā gadījumā sociālais dienests var arī nepieprasīt papildus iesniegumam pievienot papildus informāciju. Personai varētu arī nepieprasīt iesniegt no darba devēja izziņu par algas apmēru, ja bankas izdrukā ir redzama konstanta ikmēneša alga.

Programmā SOPA sagatavoto deklarāciju sociālā darba speciālists izdrukā, tālāk to paraksta līdziesniedzējs un sociālā dienesta amatpersona, kura amata pienākumos ir iekļauts klienta materiālās situācijas izvērtēšana. Pašvaldības sociālajam dienestam ir jābūt spējīgam jebkādos apstākļos operatīvi noformēt un sagatavot deklarāciju, lai pēc iespējas ātrāk sniegtu personai sociālo palīdzību vai pakalpojumu.

Nepatiesi vai nepilnīgas sniegtas informācijas gadījumā sociālā dienesta darbinieka pienākums ir brīdināt personu par izmaksātā sociālās palīdzības pabalsta atgriešanu.

- Galvenie ienākumu veidi un īpašumi

Iztikas līdzekļu deklarācijā tiek norādīti visi ienākumu veidi, nekustamā manta un normatīvajos dokumentos norādītā kustamā manta. Deklarācijā tiek norādīti šādi galvenie ienākumu un īpašumu veidi:

- Ienākumi no algota darba, tiek norādīts tad, ja persona ir darba ņēmējs;
- Ienākumi no saimnieciskās darbības;

Saimnieciskās darbības ieņēmumus iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājs hronoloģiskā secībā uzskaita ieņēmumu uzskaites reģistrā, kurā norāda ieraksta kārtas numuru, datumu, attaisnojuma dokumenta numuru un datumu, darījuma dalībnieku (fiziskās personas vārdu un uzvārdu, juridiskās personas nosaukumu), darījuma aprakstu, darījuma summu un citu nepieciešamo informāciju. Maksātājs saimnieciskās darbības ieņēmumus var neuzskaitīt ieņēmumu uzskaites reģistrā, ja saimnieciskās darbības ieņēmumi ir gūti tikai bezskaidras naudas veidā²⁴.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājs, kas gūst ienākumus no piemājas saimniecības vai personīgās palīgsaimniecības, vai no sēņošanas, ogošanas, savvaļas ārstniecības augu un ziedu vākšanas vai nemedījamās sugas indivīda — parka vīngliemezis (*Helix pomatia*) — ieguves, ja minētie ienākumi nepārsniedz 3 000 *euro* gadā, var neregistrēties kā saimnieciskās darbības veicējs²⁵.

- Atsevišķi dzīvojoša laulātā, bērna vecāka vai ārzemēs dzīvojošas personas sniegtais materiālais atbalsts;
- Skaidras naudas līdzekļu uzkrājums, uz pārskata perioda beigām ģimenei (personai) nevar piederēt skaidrās naudas līdzekļu uzkrājums vai atlikums kredītiestādē vai jeb kurā citā sistēmā summu, kas pārsniegtu 128,06 *euro*, izņemot uzkrājumus 2.pensijas līmenim;
- Citas personas sniegtais materiālais atbalsts;
- Ātrā kredīta aizdevums, šāda veida ienākums sociālajam darbiniekam jāizvērtē balstoties uz ģimenes (personas) krīzes situāciju un ģimenes (personas) iespējām;
- Kompensācija kriminālprocesā cietušai personai;
- Vienreizējs pabalsts mirušā laulātajam, tiek uzskatīts par ienākumu un iekļauts deklarācijā, ja atlikums ir lielāks par 128,06 *euro*;
- Vērtspapīri;
- Īpašums (kustamais un nekustamais);

Deklarācijā tiek iekļauta informācija par visu mājsaimniecības locekļu īpašumu. Netiek ņemts vērā ģimenes vienīgais īpašums, kurā ģimene (persona) ir deklarēta un dzīvo, kā

²⁴ Latvijas Republikas likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, pieņemts 11.05.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56880>

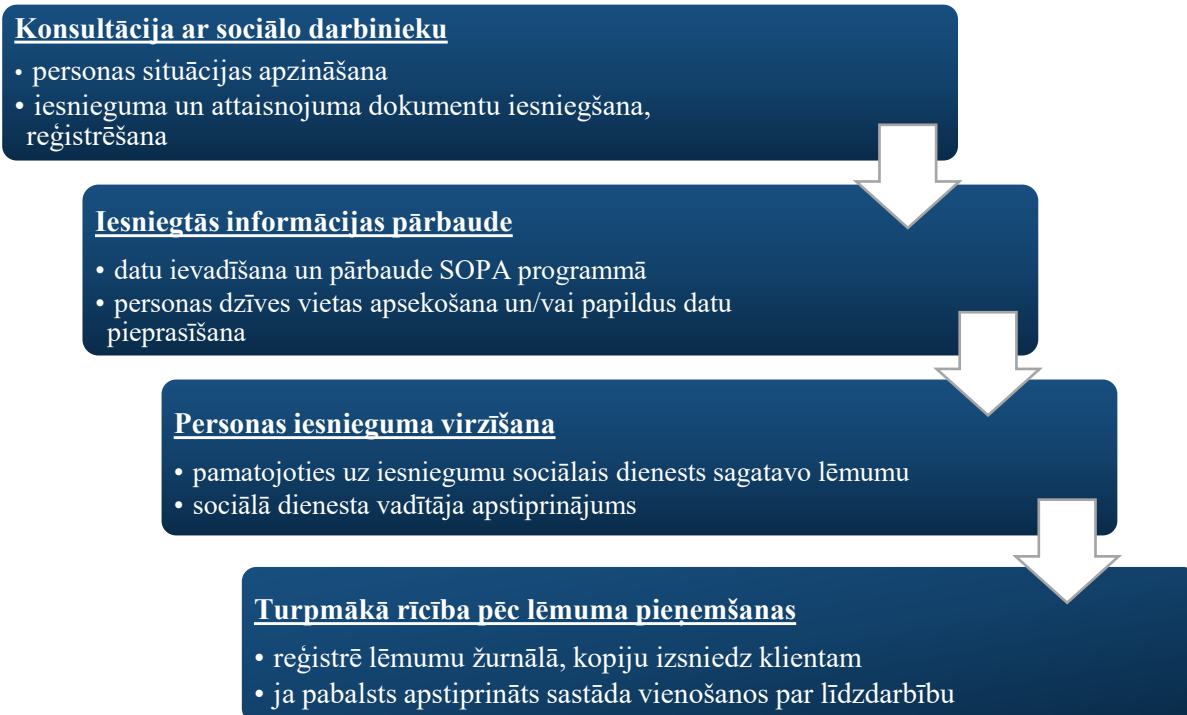
²⁵ Turpat

arī dzīvokļa vai mājas iekārtas, sadzīves mantas, apģērbs u.c. priekšmeti, uz kuriem nevar vērst piedziņu²⁶.

Ģimenei (personai) var piederēt līdz 5 ha zemes īpašums, ja vien pašvaldība nav noteikusi lielāku īpašuma platību vai ne vairāk kā divas saimnieciskās ēkas uz nomātas zemes.

Netiek ņemti vērā bērna nekustamie īpašumi un naudas līdzekļu uzkrājumi, tie tiek ņemti vērā tikai tajā gadījumā, ja bāriņtiesa ir izsniegusi atļauju ar tiem rīkoties.

- Mehāniskie transporta līdzekļi, ģimenei (personai) var piederēt viens mehāniskais transporta līdzeklis, netiek ņemti vērā cilvēku spēka pārvietojamie, piemēram, kā riteņi;
- Kapitāla daļas;
- Uztura līgums un ilgstoša atrašanās institūcijā.

2.1. att. Sociālā dienesta lēmuma tapšanas gaita ²⁷

Par ienākumiem netiek uzskatīti pašvaldības iepriekš izmaksātie sociālās palīdzības pabalsti, kā arī sociālās garantijas bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās, naudas līdzekļi, kas iegūti no labdarības fondiem, studējošā

²⁶ Latvijas Republikas Civilprocesa likums, pieņemts 14.10.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums>

²⁷ Autores veidots attēls.

kredīts un sociālo kampaņu rezultātā gūtais materiālais labums Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumi²⁸. (skatīt attēlu Nr. 2.2.)

Par ienākumu netiek uzskatīts

- ģimenes valsts pabalsts un tā piemaksas;
- bērnu invalīda kopšanas pabalsts;
- invalīda kopšanas pabalsts;
- asistenta izmantošanas pabalsts;
- transporta izdevumu kompensēšanas pabalsts invalīdam ar grūtībām pārvietoties;
- ar celiakiju slima bērna pabalsts;
- bērna piedzimšanas un personas nāves gadījuma pabalsts;
- kā arī šajā likumā noteiktos pašvaldības sociālās palīdzības pabalstus

2.2. att. Ienākumi, kuri netiek uzskatīti par peļņu²⁹

Ja pēc trūcīgas ģimenes (personas) statusa piešķiršanas materiālais stāvoklis ir uzlabojies, ienākumi darbā vai no saimnieciskās darbības veikšanas palielinās, netiek ņemti vērā, ja tas notiek reizi trijos mēnešos līdz valstī noteiktajai minimālajai mēneša algai. Savukārt, ja personai ienākumi ir samazinājušies vai beidzies bezdarbnieka pabalsts, kura summa nepārsniedza valstī noteikto minimālo mēneša algu, tad sociālais dienests veic atkārtotu materiālās situācijas izvērtējumu un pārrēķina pabalstu.

Pēc personas materiālo resursu izvērtēšanas atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajiem kritērijiem, tad sociālais dienests izsniedz izziņu par personas atbilstību trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusam, vai arī tiek sagatavots rakstisks lēmums par atteikuma piešķiršanu. Ja persona atkārtoti piesakās trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusam, tiek ņemta vērā iepriekšējās vienošanās pildīšana vai nepildīšana.

²⁸ Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 299, 30.03.2010. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=207462>

²⁹ Autores veidots attēls, izmantojot Latvijas Republikas "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums", pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

2.2. Sociālie pabalsti pašvaldībās

Sociālā palīdzība ir naudas vai mantisks pabalsts, kura piešķiršana balstās uz materiālo resursu novērtēšanu personām (ģimenēm), kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai.³⁰ Tā tiek piešķirta personai, kura saviem spēkiem nespēj nodrošināt sevi vai pārvarēt īpašas dzīves grūtības un kura nesaņem ne no viena cita pietiekamu palīdzību. Personai ir tiesības uz personisku un materiālu palīdzību, kas atbilst tās vajadzībām, dod iespēju pašpalīdzībai un veicina tās iesaistīšanos sabiedrības dzīvē.³¹ Pašvaldības sociālie pabalsti ir iedalīti - ienākumu testētie un ienākumu netestētie pabalsti. Pašvaldība ir tiesīga piešķirt dažāda veida pabalstus, toties ir pabalsti, kuri ir noteikti normatīvajā aktā.

- **Pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai**

GMI līmeni nosaka un katru gadu saistībā ar gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu pārskata Ministru kabinets. Ministru kabinets arī nosaka kārtību, kādā aprēķināms, piešķirams un izmaksājams pabalsts GMI līmeņa nodrošināšanai un kārtību, kāda slēdzama vienošanas par personas līdzdarbību.

GMI līmeni nosaka saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr.913 „Noteikumi par garantēto minimālo ienākumu līmeni”. Pabalsts GMI līmeņa nodrošināšanai tiek aprēķināts kā starpība starp Ministru kabineta vai pašvaldības noteikto GMI līmeni katram ģimenes loceklim un trūcīgās ģimenes (personas) kopējiem ienākumiem. Ja pašvaldība dažādām sociālām grupām ir noteikusi atšķirīgu GMI līmeni, to ņem vērā aprēķinot pabalsta apmēru.

Atbilstoši šobrīd spēkā esošajiem Ministru kabineta noteikumiem „Kārtība, kādā aprēķināms, piešķirams, izmaksājams pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai un slēdzama vienošanās par līdzdarbību” pabalstu piešķir ģimenei vai atsevišķi dzīvojošai personai, kura atzīta par trūcīgu, lai sniegtu materiālu atbalstu krīzes situācijā un veicinātu darbaspējīgo personu līdzdarbību savas sociālās situācijas uzlabošanā. Kā minēts iepriekš, pabalstu izmaksā pamatojoties uz trūcīgas ģimenes (personas) statusu apliecinošiem dokumentiem, un to aprēķina kā starpību starp Ministru kabineta vai pašvaldības noteikto GMI līmeni katram ģimenes loceklim un ģimenes (personas) kopējiem ienākumiem. Pabalstu piešķir no tā mēneša, kurā noteikta trūcīgas ģimenes (personas) statuss.

³⁰ Latvijas Republikas “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”, pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

³¹ Latvijas Republikas likums „Par sociālo drošību”, pieņemts 07.09.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36850-par-socialo-drosibu>

Pabalstu GMI līmeņa nodrošināšanai aprēķina kā starpību starp Ministru kabineta vai pašvaldības noteikto GMI līmeni katram ģimenes loceklim un trūcīgas ģimenes (personas) kopējiem ienākumiem, izmantojot šādu formulu:

$$P = \text{GMI} \times n - I \text{ [2.1.]}$$

P – pabalsta summa;

GMI – Ministru kabineta vai pašvaldības noteiktais garantētais minimālais ienākumu līmenis;

n – ģimenes locekļu skaits;

I – ģimenes (personas) vidējie mēneša ienākumi, kas novērtēti atbilstoši normatīvajiem aktiem par ģimenes (personas) atzīšanu par trūcīgu.³²

Lai mazinātu atšķirības pašvaldību starpā un pilnveidotu sociālo atbalstu, 2018. gadā noteikti precīzāki kritēriji trūcīgā statusa piešķiršanai attiecībā uz kustamo un nekustamo īpašumu, kas var piederēt personai, ja tā pretendē uz trūcīgā statusu. Iztikas līdzekļu deklarācija, kas jāaizpilda, vēršoties pašvaldības sociālajā dienestā pēc sociālās palīdzības, papildināta ar visiem Ministru kabineta noteikumos paredzētajiem ienākumu un mantas veidiem. Labojumi veikti, lai novērstu domstarpības starp iedzīvotājiem un izpildinstitūciju veicot pretendenta uz trūcīgo statusu materiālā stāvokļa un ienākumu izvērtēšanu.

Ģimene (persona) atzīstama par trūcīgu, ja:

- tās vidējie ienākumi katram ģimenes loceklim mēnesī pēdējo 3 mēnešu laikā nepārsniedz 128,06 *euro*,
- tai nepieder naudas līdzekļu uzkrājumi vai īpašums,
- tā nesaņem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas sniegtos pakalpojumus vai tā neatrodas ieslodzījumā.

Atbilstoši likuma prasībām personai darbaspējīgā vecumā, kura vēlas saņemt sociālās palīdzības pabalstu un kura nestrādā, ir jāreģistrējas Nodarbinātības valsts aģentūrā kā bezdarbniekam saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma prasībām, izņemot:

- ja persona ir pensijas saņēmējs (invaliditātes, vecuma) vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējs;

³² Kārtība, kādā aprēķināms, piešķirams, izmaksājams pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai un slēdzama vienošanās par līdzdarbību, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 550, 17.06.2009. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=193738>

- sieviete grūtniecības vai dzemdību atvaļinājuma laikā, viens no bērna vecākiem bērna kopšanas periodā;
- viens no bērna invalīda vecākiem ja bērns nesaņem piemērotus aprūpes pakalpojumus;
- persona vecumā līdz 15 gadiem, kas iegūst izglītību klātienē, kā arī pilna laika studējošais augstskolā.³³

Sociālais dienests noslēdz vienošanos par līdzdarbību ar katru pilngadīgo darbspējīgo pabalsta saņēmēju, kurā tiek norādīti klienta veicamie pasākumi un to izpildes termiņš. Vienošanās zaudē spēku, ja klients bez objektīva iemesla nepilda norādītos līdzdarbības pasākumus, un tas var būt par pamatu sociālo pabalstu samazināšanai vai izmaksu pārtraukšanai.

- **Dzīvokļa pabalsts**

Likums „Par palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšana” izvērsti regulē dažādus pašvaldības palīdzības veidus, kas saistīti ar vienu no pamatvajadzību nodrošināšanu iedzīvotājiem – tiesībām uz mājokli. Likuma „Par palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā” pašreiz spēkā esošās normas paredz vairākus palīdzības veidus:

- pašvaldībai piederošās vai tās nomātās dzīvojamās telpas izīrēšana;
- sociālā dzīvokļa izīrēšana; nodrošināšana ar pagaidu dzīvojamo telpu;
- palīdzība īrētas dzīvojamās telpas apmaiņā pret citu īrējamu dzīvojamo telpu;
- dzīvokļa pabalsts;
- vienreizējs pabalsts dzīvojamās telpas vai dzīvojamās mājas remontam;
- vienreizējs dzīvojamās telpas atbrīvošanas pabalsts;
- dzīvojamās telpas remonts;
- palīdzība dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai;
- palīdzība dzīvojamās mājas renovācijai vai restaurācijai.³⁴

Kā redzams, pašvaldības sniegtās palīdzības lokā ir ietverts arī dzīvokļa pabalsts. Likums „Par palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā” dzīvokļa pabalstu definē kā pabalsta piešķiršanu dzīvojamās telpas īres maksas un maksas par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu, segšanai.

³³ Latvijas Republikas “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”, pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>

³⁴ Latvijas Republikas likums Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā, pieņemts 06.12.2001. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56812>

Vienlaikus saskaņā ar “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” noteikto, dzīvokļa pabalsta apmēru, izmaksas kārtību un personas, kuras ir tiesīgas saņemt šo pabalstu, reglamentē pašvaldības saistošajos noteikumos. Likumā „Par palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā” ir konkretizētas pašvaldības tiesības tās saistošajos noteikumos noteiktajā kārtībā un apmērā maksāt dzīvokļa pabalstu personām, kas denacionalizētā vai likumīgajam īpašniekam atdotā mājā lieto dzīvojamo telpu, kuru tās lietojušas līdz īpašuma tiesību atjaunošanai, vienlaikus norādot uz tiesībām pašvaldību saistošajos noteikumos noteikt arī citas personu kategorijas, kurām ir tiesības saņemt dzīvokļa pabalstu. Līdz ar to, tiesības noteikt dzīvokļu pabalsta apmēru ir pilnībā uz likuma pamata deleģētas katrai konkrētai pašvaldībai, tomēr, ņemot vērā vēsturisko šī pabalsta regulējuma attīstību un „dzīvokļa pabalsta” termina lietojumu var rasties neskaidrības, vai, piešķirot dzīvokļa pabalstu, pašvaldībai būtu jāvadās no pamata nosacījumiem sociālās palīdzības pabalsta piešķiršanai (materiālais izvērtējums), vai arī tai ir brīvas tiesības noteikt personu loku un kritērijus šī pabalsta piešķiršanai.

- **Pabalsts ģimenei (personai) krīzes situācijā**

Krīzes situācija ir situācija, kurā ģimene (persona) katastrofas vai citu no ģimenes (personas) gribas neatkarīgu apstākļu dēļ pati saviem spēkiem nespēj nodrošināt savas pamatvajadzības un tai ir nepieciešama psihosociāla vai materiāla palīdzība. Līdz 2017. gadam netika piedāvāts vienots skaidrojums, kas ir krīzes situācija, kaut arī sociālās palīdzības mērķī tiek runāts par materiālu atbalstu krīzes situācijā un pie sociālā dienesta pienākumiem un tiesībām minēts, ka jāsniedz personai psihosociāla un/vai materiāla palīdzība, lai sekmētu krīzes situācijas pārvarēšanu un veicinātu šīs personas iekļaušanos sabiedrībā. Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums nosaka vairākus katastrofu veidus.

Tāpat vērtējami gadījumi, kad viena paliek māte ar bērniem, kuru pametis vīrs (bērnu tēvs), kurš bijis ģimenes galvenais apgādnieks, un tādēļ zaudēti līdzekļi ģimenes pamatvajadzību nodrošināšanai, pensionāram nozagts naudas maks ar pensiju un tml.

Kā izņēmums no sociālās palīdzības pamatprincipu viedokļa, likumā ir noteikts vienreizējs pabalsts krīzes situācijā, ko pašvaldība var piešķirt neizvērtējot ienākumus, ja persona nonākusi ārkārtas situācijā iepriekš neparedzamu apstākļu dēļ un nespēj nodrošināt savas un ģimenes locekļu pamatvajadzības.

Pabalsta saņemšanai, pabalsta pieprasītājs ne vēlāk kā viena mēneša laikā no brīža, kad iestājusies krīzes situācija, Sociālajā dienestā iesniedz iesniegumu un dokumentus, kas apliecina krīzes situācijas apstākļus un pamato materiālas palīdzības nepieciešamību.

Sociālajā dienests izvērtē ģimenes vai personas, kas pabalstu pieprasījusi, situāciju un spēju apmierināt pamatvajadzības, nepieciešamības gadījumā apsekojot ģimeni (personu) dzīvesvietā un pieprasot informāciju no valsts un pašvaldības institūcijām vai citām personām, un pieņem lēmumu par pabalsta piešķiršanu un apmēru vai atteikumu piešķirt pabalstu, ja konstatē, ka ģimene vai persona nav nonākusi krīzes situācijā, vai pati saviem spēkiem spēj nodrošināt savas pamatvajadzības.

- **Citi sociālās palīdzības pabalsti**

Saskaņā ar “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu”, ja ir apmierināts pamatots pašvaldības iedzīvotāju pieprasījums pēc pabalsta GMI līmeņa nodrošināšanai un dzīvokļa pabalsta, pašvaldībai ir tiesības no sava pamatbudžeta izmaksāt citus pabalstus pamatvajadzību nodrošināšanai. Šādu pabalstu veidus, apmēru, izmaksas kārtību un personas, kuras tiesīgas tos saņemt, reglamentē konkrētās pašvaldības saistošajos noteikumos.

Pašvaldībās ir vairāki būtiski sociālo pabalstu veidi, ko izvēlējušās ieviest lielākā daļa pašvaldību. Ņemot vērā “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” ietverto pamatvajadzību definīciju, kā sociālās palīdzības pabalsti likumā noteikto pamatvajadzību nodrošināšanai:

- pabalsti veselības aprūpei,
- bērnu ēdināšanas pabalsts,
- mācību līdzekļu iegāde (obligātā izglītība).

Pašvaldības var noteikt arī pabalstu apģērba iegādei, papildu pabalstu ēdināšanai, vai citu.

Nosakot pabalstu ar mērķi obligātā izglītība, piemēram, pabalsts bērna izglītībai un audzināšanai vai mācību līdzekļu un skolas piederumu iegādei, par sociālās palīdzības pabalstu to var uzskatīt tikai tad, ja kritērijs ir bērni no trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm.

Savukārt, ja pabalsta mērķis ir ēdināšanas izdevumu segšana, apģērba iegāde bērniem no trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm, tas uzskatāms par sociālās palīdzības pabalstu

pirmskolas izglītības iestādē, pamatizglītības iestādē, kā arī vispārējās vidējās vai profesionālās izglītības iestādē.

Pabalsts veselības aprūpei visbiežāk tiek noteikts senioriem un personām ar invaliditāti, kuriem noteikta atbilstība trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusam. Ja pabalsts veselības aprūpei noteikts, piemēram, visiem pašvaldībā deklarētiem bērniem invalīdiem, nevērtējot ģimenes ienākumus, tad tā būs pašvaldības brīvprātīgā iniciatīva.

Informācija par citiem pašvaldībā pieejamiem sociālās palīdzības pabalstu veidiem meklējama katras pašvaldības saistošajos noteikumos.

Autore secina, ka pašvaldībai un tās sociālajam dienestam jānodrošina, lai mājas lapā būtu viegli pieejama aktuālākā saistošo noteikumu konsolidētā versija un informācija par sociālajiem pabalstiem.

3. SOCIĀLIE PABALSTI UN TO EFEKTIVITĀTE LATVIJAS PAŠVALDĪBĀS

3.1. Liepājas pilsētas pašvaldība

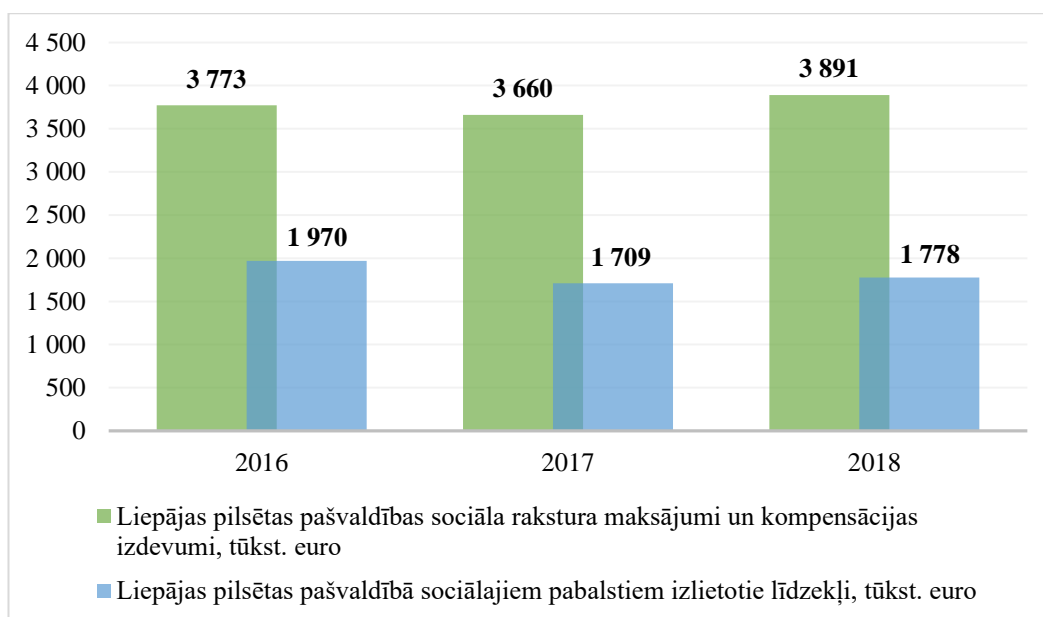
Liepājas pilsētas pašvaldībā sociālo funkciju pilda Liepājas pilsētas pašvaldības iestāde "Liepājas pilsētas Domes Sociālais dienests", kurš sniedz atbalstu ģimenēm un dažādām vecuma personu grupām rast risinājumu vai mazināt sociālās problēmas, sniedzot ne tikai materiālu atbalstu, bet arī veic sociālo darbu ar personām un ģimenēm. Sociālā dienesta darbu uzrauga un vada Domes priekšsēdētāja vietnieks pilsētas attīstības un sadarbības jautājumos.

Liepājas pilsētas pašvaldības iedzīvotājiem sociālie pabalsti tiek piešķirti saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- Likumiem, piemēram, likumu "Par sociālo drošību", "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums", u.c.
- Ministru kabineta noteikumiem, piemēram, MK noteikumi Nr. 138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanu", MK noteikumi Nr. 299 "Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu", MK noteikumi Nr. 913 "Noteikumi par garantēto minimālo ienākumu līmeni", u.c.
- Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi, tādi kā Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.13 "Par nosacījumu ienākumu novērtēšanai, nosakot atbilstību trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusam", Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.29 "Par Liepājas pilsētas pašvaldības pabalstu krīzes situācijā", Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.7 "Par dzīvokļa pabalstu", u.c.

Sociālo pabalstus līdzekļus piešķir un izmaksā ar Liepājas pilsētas pašvaldības iestādes "Liepājas pilsētas Domes Sociālais dienests" starpniecību. Izvērtējot Liepājas pilsētas pašvaldības laika periodā no 2016. gada līdz 2018.gadam izlietoto līdzekļu apjomu ir nosakāmas, sociālo pabalstu izmaksu tendences.

Izdevumi, sociālo pabalstu izmaksām, tiek plānoti un segti no Liepājas pilsētas pašvaldības budžeta. Grafīkā Nr. 3.1. ir redzams Liepājas pilsētas pašvaldības sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam.

3.1. att. Liepājas pilsētas pašvaldības sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam ³⁵

Grafikā Nr. 3.1. ir skaidri redzama sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumu svārstības, svārstīgas ir arī sociālo pabalstu izmaksas. 2016.gadā sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumos tika izlietots 3 773 028 *euro*, salīdzinot ar 2017.gadu izlietotie līdzekļi samazinājās par 112 770 *euro*, toties salīdzinot 2017.gadu ar 2018.gadu to izlietojums pieauga par 230 928 *euro*. Sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu īpatsvars no Liepājas pilsētas pašvaldības sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem 2016.gadā – 52,21%, 2017.gadā – 46,70% un 2018.gadā – 45,68%. Vidēji sociālajiem pabalstiem izlietotie līdzekļi uz vienu Liepājas pilsētas pašvaldības iedzīvotāju 2016.gadā – 28,38 *euro*, 2017.gadā – 24,70 *euro* un 2018.gadā – 25,80 *euro*. Laika posmā no 2016.gada līdz 2018.gadam izlietoto līdzekļu apjoms sociālajiem pabalstiem un izlietotie līdzekļi uz vienu Liepājas pašvaldības iedzīvotāju nav būtiski mainījušies, toties ir samazinājies sociālo pabalstu līdzekļu īpatsvars no sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem.

Lai gan Liepājas pilsētas pašvaldībā sociālo pabalstu izmaksas nav būtiski mainījušās šo trīs gadu laikā, toties vidēji samazinājies sociālo pabalstu līdzekļu īpatsvars no sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem, kā arī ar to, ka iedzīvotāji, kas ilgstoši atradušies trūcīgo vai maznodrošināto statusā nav motivēti atgriezties darba tirgū.

Tālāk aplūkojot sociālo pabalstu veidus, Liepājas pilsētas pašvaldības iedzīvotājiem tiek piešķirti gan likumā noteiktie obligātie sociālie pabalsti (GMI pabalsts, dzīvokļa pabalsts,

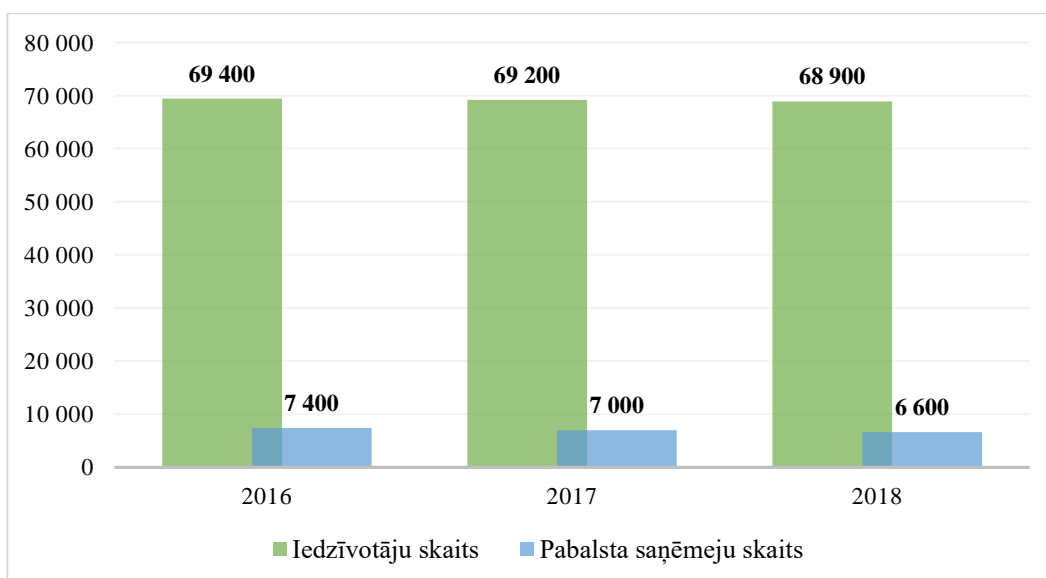
³⁵ Autores veidots attēls, pēc Valsts kases un Labklājības ministrijas datiem.

pabalsts ģimenei (personai) krīzes situācijā), gan citu veidu pabalsti (piem., apbedīšanas pabalsts, atbalsts veselības aprūpei, svētku pabalsti, u.c.).

Sociālajiem pabalstiem izlietotais finansējums Liepājas pilsētas pašvaldībā trīs gadu laikā ir būtībā nemainīgs un nav novērojams straujš pieaugums vai samazinājums. Salīdzinoši viss lielākais izdevumu apjoms pabalstiem bijis 2016.gadā, kas sastāda 1 969 816 EUR. Salīdzinot ar 2016.gadu, 2017.gadā, kad sociālo pabalstu izmaksas trīs gadu laikā bijušas viss mazākās, kas ir par 13%.

Sociālo pabalstu izmaksu pieaugums 2018.gadā ir skaidrojams ar izmaiņām Liepājas pilsētas pašvaldības sociālo palīdzību sniegšanas saistošajos noteikumos. Saistošo noteikumu grozījumos, paredzot palīdzību krīzes situācijā pabalstu apmēru noteikt līdz 3 000 *euro*, kā arī palielinot ienākumu līmeni par 10 *euro* līdz 360 *euro* pretendentiem uz dzīvokļu pabalstu vai veselības aprūpes pabalstu ar mērķi, lai šo pabalstu varētu saņemt pensionāri, saistot to ar pensijas indeksāciju. Lielākās izmaiņas tika ieviestas audžuģimeņu atbalstam, tagad par vienu audžubērnu ģimenē mēnesī var saņemt 280 *euro*. Rezultātā radot lielākas sociālo pabalstu izmaksas. Kā arī 2018.gadā Liepājas pilsētas pašvaldības iestādes "Liepājas pilsētas Domes Sociālā dienesta" darbs tika uzlabots pieslēdzot dienestam norēķinu konta reģistru, kas dod iespēju atbildīgam darbiniekam redzēt kādās bankās ir pretendentiem uz trūcīgo vai maznodrošināto statusu atvērti norēķinu konti. Līdz ar to pretendentiem pastāv mazākā iespēja noslēpt savus patiesos ienākumus, jo par visiem norēķinu kontiem ir jāiesniedz bankas izdruka. Iepriekšējos gados tika novērots, kad pretendenti ne vienmēr sniedz patiesas ziņas par saviem ienākumiem.

Aplūkojot Liepājas pilsētas pašvaldībā sociālo pabalstu saņēmēju skaitu un pašvaldībā dzīvojošo cilvēku skaitu, var novērot cilvēku skaita, kuriem tiek izmaksāti sociālie pabalsti, samazinājumu (skat. attēlu Nr. 3.2.).

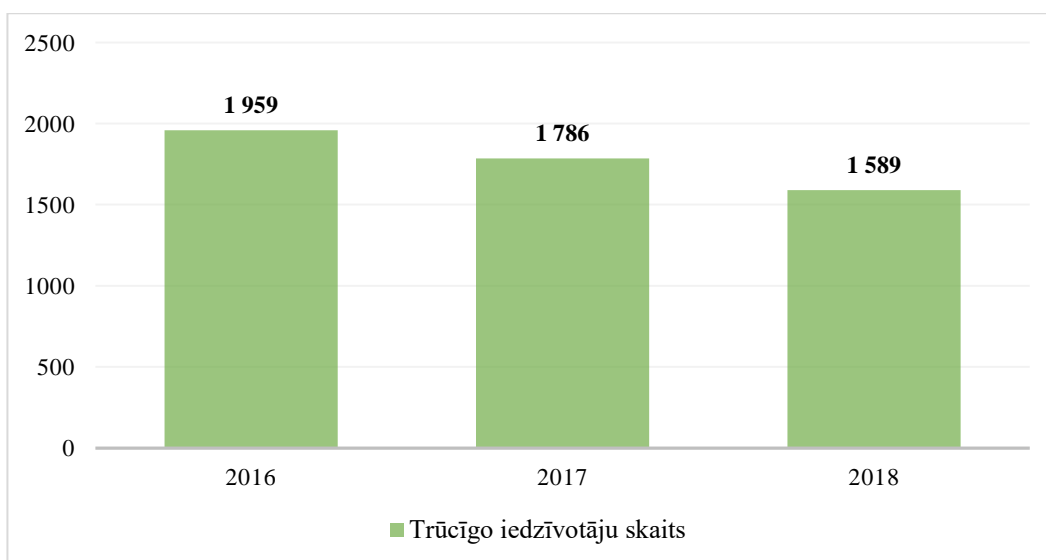

3.2. att. Sociālo pabalstu saņēmēju skaits pret iedzīvotāju skaitu Liepājas pilsētas pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ³⁶

Analizējot iedzīvotāju skaitu Liepājas pilsētas pašvaldībā pēdējos trīs gados, konstatējams, ka skaits ir nebūtiski samazinājies – 2017.gadā par 263 jeb 0,38% attiecībā pret 2016.gadu, bet 2018.gadā par 235 jeb 0,34%. Toties sociālo pabalstu saņēmēju skaita īpatsvars 2016.gadā bija 10,7%, 2017.gadā – 10,1% un 2018.gadā – 9,6% no visiem Liepājas pilsētas pašvaldības iedzīvotājiem. Trīs gadu laikā pašvaldībā sociālo pabalstu saņēmēju skaits samazinājies par 1,1%.

Trūcīgo personu skaits Liepājas pilsētas pašvaldībā 2017 gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās par 173 iedzīvotājiem jeb 8,8%, 2018.gadā par 197 iedzīvotājiem jeb 11%, salīdzinot ar 2017.gadu (skat. attēlu Nr. 3.3.).

³⁶ Autores veidots attēls, pēc centrālās statistikas pārvaldes un Labklājības ministrijas datiem.

3.3. att. Trūcīgo personu skaits Liepājas pilsētas pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ³⁷

Pēc Labklājības ministrijas datiem 2018.gadā no kopējā Liepājas pilsētas pašvaldības trūcīgo personu skaita 40,4% bija personas darbspējas vecumā, 27,7% bērni, 17,7% personas ar invaliditāti un 14,1% pensijas vecuma personas.

Kā redzams attēlā Nr. 3.3. visstraujākais trūcīgo personu skaita samazinājums novērojams 2018.gadā. Autore šīs izmaiņas skaidro ar izmaiņām sociālo pabalstu saistošajos noteikumos, kuri stājās spēkā ar 2018.gada 1.janvāri, nosakot lielākus pabalstus dažādu jomu pabalstos, mazinot trūcīgo personu statusa iestāšanos. Kā arī jāņem vērā, ka no 2017.gada uz 2018.gadu ir vidējās darba samaksas pieaugums no 823 *euro* uz 873 *euro*, kas ir pa 50 *euro* jeb 6,1% vairāk. Kā viens no faktoriem, kas arī būtiski ietekmējis minimālās darba samaksas pieaugumu noteikti arī būtu jāmin 2018.gadā ieviestais neapliekamais diferencētais minimums un nodokļu progresīvās likmes (atlīdzību, kur iesniegta algas nodokļu grāmatiņa, līdz 1 667 *euro* mēnesī apliek ar 20% likmi, virs šīs summas -23%). Protams arī jāmin, ka 2016. gada neapliekamais minimums bija 75 *euro*, bet 2017. gadā 60 *euro*.

Autore secina, ka gadu gaitā Liepājas pilsētas pašvaldībā maznodrošināto personu un trūcīgo personu skaits un tiem izmaksātie pabalsti mainījušies nebūtiski. Autores prāt, tas saistīts ar Liepājas pilsētas pašvaldības darbinieku ieguldītais darbs Sociālo pabalstu sistēmas sakārtošanā vērtējams ir pozitīvi, jo ir izstrādāti un uzlaboti iekšējie normatīvie akti, kā arī ir uzlabota iekšējā kontroles sistēma nodrošinot piekļuvi bankas kontiem, uzlabojot sadarbību starp valsts un pašvaldības iestādēm (piem. starp Nodarbinātības Valsts aģentūru un Liepājas pilsētas Domes Sociālo dienestu) un nodrošinot atbilstoši valstī pastāvošajai likumdošanai pabalstu saņemšanu personām, kurām tas tiešām ir nepieciešams.

³⁷ Autore veidots attēls, pēc Labklājības ministrijas datiem.

3.2. Rīgas pilsētas pašvaldība

Sociālos pabalstus Rīgas pilsētas iedzīvotājiem administrē Rīgas Sociālais dienests, kā arī organizē un sniedz sociālos pakalpojumus. Rīgas sociālais dienests ir labklājības departamenta pakļautībā un tiek finansēts no Rīgas domes budžeta. Tas nodrošina Rīgas domes saistošajos noteikumos noteikto sociālās palīdzības pabalstu piešķiršanu, sociālo pakalpojumu organizēšanu un sniegšanu Rīgas administratīvajā teritorijā dzīvojošām jeb deklarētām personām, ģimenēm un personu grupām. Kā dienesta misija ir izvirzīta, veicināt Rīgas iedzīvotāju dzīves kvalitāti, nodrošinot sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sistēmas profesionālu, kvalitatīvu un efektīvu darbību atbilstoši iedzīvotāju vajadzībām.³⁸

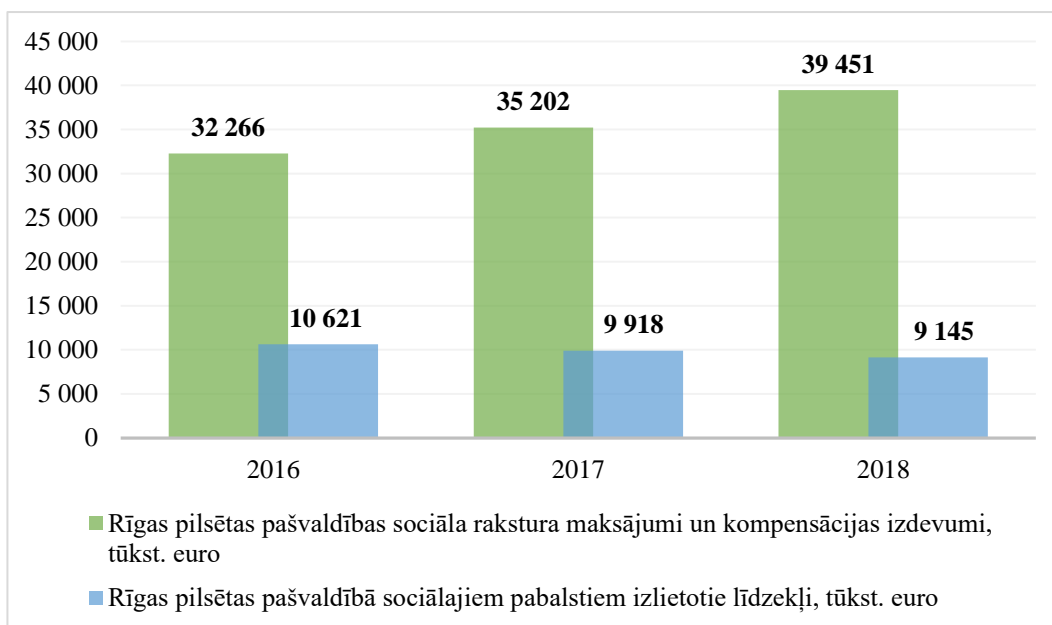
Sociālos pakalpojumus organizē un sociālo palīdzības pabalstus sniedz saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu”.
- Ministru kabineta noteikumiem, tādiem kā, Ministru kabineta 30.03.2010. noteikumi Nr. 299 "Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu", Ministru kabineta 18.12.2012. noteikumi Nr. 913 "Noteikumi par garantēto minimālo ienākumu līmeni", Ministru kabineta 17.06.2009. noteikumi "Kārtība, kādā aprēķināms, piešķirams, izmaksājams pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai un slēdzama vienošanās par līdzdarību", u.c.
- Rīgas domes saistošie noteikumiem, piemēram, Rīgas domes 15.01.2013. saistošie noteikumi Nr.202 "Par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu vai maznodrošinātu un sociālajiem pabalstiem Rīgas pilsētas pašvaldībā", Rīgas domes 15.01.2013. saistošie noteikumi Nr.202 "Par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu vai maznodrošinātu un sociālajiem pabalstiem Rīgas pilsētas pašvaldībā", u.c.

Izvērtējot Rīgas pilsētas pašvaldību no 2016.gada līdz 2018.gadam darbības periodu ir nosakāmas sociālo pabalstu izmaksu un personu jeb pabalstu saņēmēju skaita izmaiņu tendences. Rīgas domes Labklājības departamentam caur Rīgas Sociālo dienestu īstenojot un pilnveidojot sociālās palīdzības kvalitāti, kā arī informācijas pieejamību sociālās palīdzības iespējām, 2018.gadā sociālajiem pabalstiem izlietoja 9 145 152 *euro*, visvairāk līdzekļi tika novirzīti dzīvokļu pabalstam. Grafikā Nr. 3.4. redzams Rīgas pilsētas pašvaldības sociālo

³⁸ Rīgas Sociālais dienests, pieejams: <http://www.ld.riga.lv/lv/paklautibas-iestades/rigas-domes-socialais-dienests.html>

pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam.

3.4. att. Rīgas pilsētas pašvaldības sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam³⁹

Grafikā Nr. 3.4. pašvaldības sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumiem ir novērojams vienmērīgs pieaugums, toties sociālo pabalstu izmaksas vienmērīgi samazinās. 2016.gadā tika izlietoti 32 265 655 *euro* salīdzinot ar 2017.gadu izlietotie līdzekļi ir palielinājušies par 2 936 679 *euro*, bet salīdzinot 2017.gadu ar 2018.gadu to izlietojums pieauga daudz straujāk par 4 248 442 *euro*, kas ir gandrīz divas reizes straujāks kāpums nekā iepriekšējā gadā. Sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu īpatsvars no Rīgas pilsētas pašvaldības sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem 2016.gadā – 32,92%, 2017.gadā – 28,17% un 2018.gadā – 23,18%. Vidēji sociālo pabalstiem izlietotie līdzekļi uz vienu Rīgas pilsētas pašvaldības iedzīvotāju 2016.gadā – 16,58 *euro*, 2017.gadā – 15,50 *euro* un 2018.gadā – 14,40 *euro*. Trīs gadu laikā no 2016.gada līdz 2018.gadam izlietoto līdzekļu apjoms sociālajiem pabalstiem ir būtiski mainījies, nedaudz samazinoties līdzekļu īpatsvaram no sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem, kā arī vidēji izlietotie līdzekļi uz vienu Rīgas pilsētas pašvaldības iedzīvotāju ir samazinājušies.

Rīgas pilsētas pašvaldībā sociālo pabalstu izmaksas ir būtiski mainījušās šo trīs gadu laikā un vidēji izlietotie līdzekļi uz vienu Rīgas pilsētas pašvaldības iedzīvotāju ir samazinājušies, to var skaidrot ar aprūpes pabalstu un sociālo pakalpojumu pieaugumu.

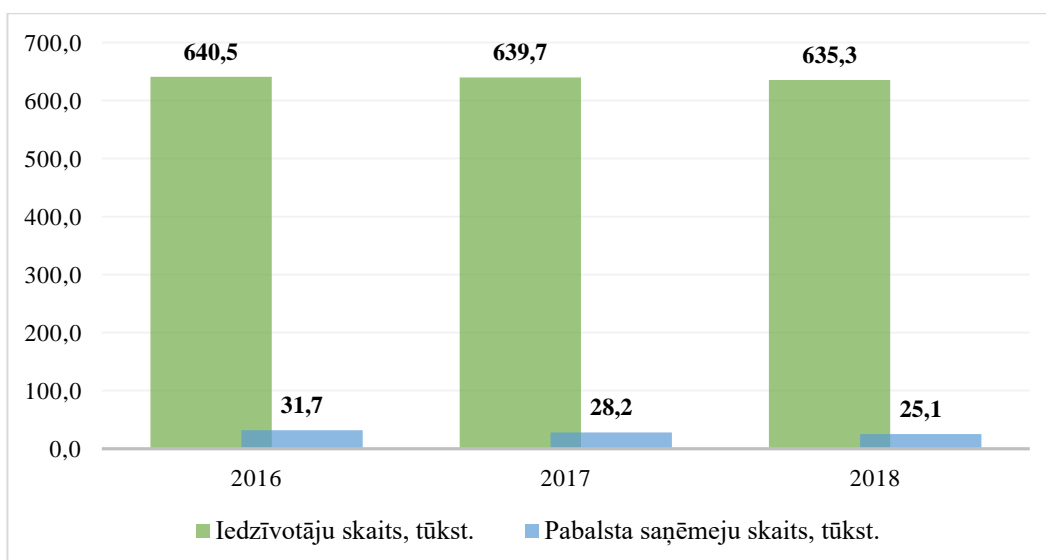
³⁹ Autoreis veidots attēls, pēc Valsts kases un Labklājības ministrijas datiem.

Tālāk aplūkojot sociālo pabalstu veidus, Rīgas pilsētas pašvaldības iedzīvotājiem tiek piešķirti 17 dažādu sociālo pabalstu veidi gan vienreizējie, gan ikmēneša pabalsti visdažādāko dzīves situāciju gadījumos, gan likumā noteiktie obligātie sociālie pabalsti (GMI pabalsts, dzīvokļa pabalsts, pabalsts ģimenei (personai) krīzes situācijā), gan citu veidu pabalsti (piem., pabalsts veselības aprūpei, pabalsts sociālās rehabilitācijas mērķu sasniegšanai, pabalsts izglītības ieguves atbalstam, pabalsts mājokļa pielāgošanai invalīdiem, u.c.).

Sociālajiem pabalstiem kopumā izlietotajam finansējumam Rīgas pilsētas pašvaldībā trīs gadu laikā ir novērojama tendence strauji pieaugt. Salīdzinoši viss lielākais sociālo pabalstu izdevumu apjoms bijis 2016.gadā, kas sasniedza 10 620 739 *euro*, pret 2018.gadu, kad sociālo pabalstu izmaksas trīs gadu periodā bijušas viss mazākās, palielinājums ir par 14%.

Sociālo pabalstu izmaksu samazinājums 2018.gadā ir skaidrojams ar izmaiņām Rīgas pilsētas pašvaldības sociālo palīdzību sniegšanas saistošajos noteikumos. Saistošo noteikumu grozījumos, paredzot izmaiņas Rīgas domes 15.01.2013. saistošos noteikumos Nr.202 "Par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu vai maznodrošinātu un sociālajiem pabalstiem Rīgas pilsētas pašvaldībā", iekļaujot jaunu pabalsta veidu – pabalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanai pēc ilgstošas sociālās aprūpes, tika paaugstināti dzīvokļu pabalsta ienākumu kritēriji. Tajā skaitā palielināt pabalsts mājokļa pielāgošanai personām, kuras pārvietojas rītenkrēslā no 2 134 *euro* uz 4 000 *euro*. Kā rezultātā radot lielākas sociālo maksājumu un kompensācijas izdevumus, nevis sociālo pabalstu izmaksas, radot neskaidrības sociālo pabalstu izmaksu dinamikā.

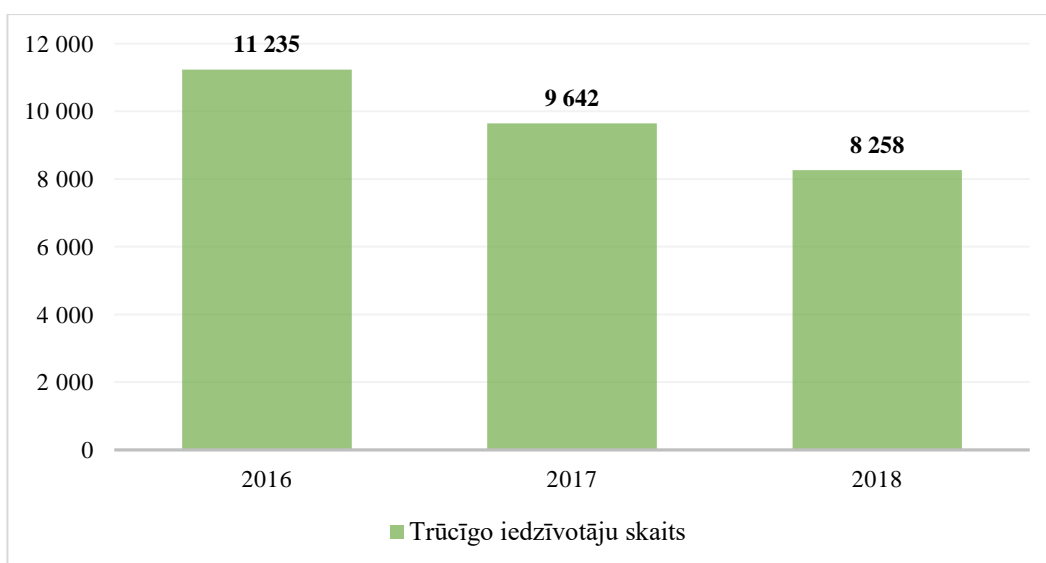
Aplūkojot Rīgas pilsētas pašvaldībā sociālo pabalstu saņēmēju skaitu un pašvaldībā deklarēto iedzīvotāju skaitu, var novērot trūcīgo un maznodrošināto personu skaita, kuriem tiek piešķirts sociālais pabalsts, samazinājumu. Tā tad dotajā pašvaldībā sociālo pabalstu piešķiršanas efektivitāte ir pozitīva, jo dod iespēju dotajā pašvaldībā deklarētajiem iedzīvotājiem būt motivētiem pēc pabalsts saņemšanas atgriezties darba tirgū (skat. attēlu Nr. 3.5.).

3.5. att. Sociālo pabalstu saņēmēju skaits pret iedzīvotāju skaitu Rīgas pilsētas pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ⁴⁰

Analizējot iedzīvotāju skaitu Rīgas pilsētas pašvaldībā pēdējos trijos gados, konstatējams, ka skaits ir samazinājies – 2017.gadā par 3 452 jeb 0,13% attiecībā pret 2016.gadu, bet 2018.gadā par 5 357 jeb 0,69%. Kā arī sociālo pabalstu saņēmēju skaita īpatsvars turpina samazināties 2016.gadā bija 4,5%, 2017.gadā – 4% un 2018.gadā – 3,6% no visiem Rīgas pilsētas pašvaldības administratīvajā teritorijā deklarējušiem iedzīvotājiem. Trīs gadu laikā pašvaldību sociālo pabalstu saņēmēju skaits Rīgā samazinājies par 0,9%.

Trūcīgo personu skaits Rīgas pilsētas pašvaldībā 2017 gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās par 1 593 iedzīvotājiem jeb 14,18%, 2018.gadā par 1 384 iedzīvotājiem jeb 14,35%, salīdzinot ar 2017.gadu (skat. attēlu Nr. 3.6.).

⁴⁰ Autores veidots attēls, pēc centrālās statistikas pārvaldes un Labklājības ministrijas datiem.

3.6. att. Trūcīgo personu skaits Rīgas pilsētas pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ⁴¹

Pēc Rīgas domes Labklājības departamenta datiem 2018.gadā no kopējā Rīgā trūcīgo personu skaita 20,4% bija personas darbspējas vecumā, 24,4% bērni, 31,1% personas ar invaliditāti un 24,1% pensijas vecuma personas.

Kā redzams attēlā Nr. 3.6. visstraujākais trūcīgo personu skaita samazinājums novērojams 2018.gadā. Autore šīs izmaiņas skaidro ar izmaiņām sociālo pabalstu saistošajos noteikumos, nosakot lielākus pabalstus dažādu jomu pabalstos, mazinot trūcīgo personu statusa iestāšanos.

3.3. Rēzeknes pilsētas pašvaldība

Lai veicinātu Rēzeknes pilsētas pašvaldības iedzīvotāju dzīves kvalitāti, nodrošinot sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus Rēzeknes pilsētas dome izveidoja institūciju jeb nozares pārvaldi Sociālo dienestu, kurš veic sociālās politikas izveidošanu, pilnveidošanu un īstenošanu Rēzeknes pilsētas pašvaldībā. Sociālais dienests, lai sekmīgi pildītu savus ikdienas darbus un sekmīgi izvērtētu iedzīvotāju sociālās palīdzības iesniegtos dokumentus, ievēro Latvijas Republikas likumus, Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumus, Rēzeknes pilsētas pašvaldības saistošos noteikumus.

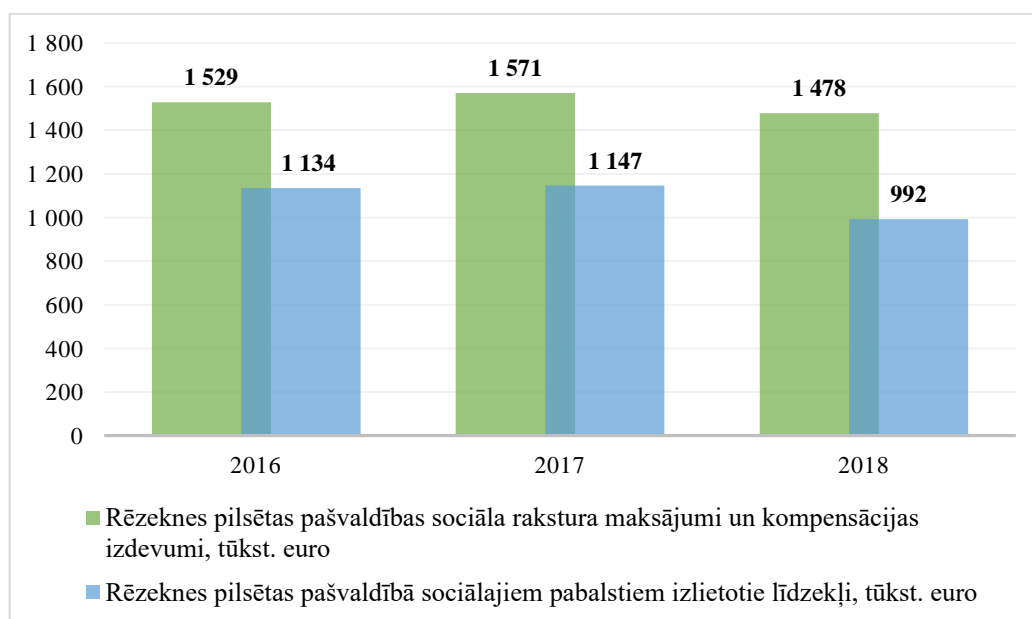
Rēzeknes pilsētas pašvaldības pieņemtie lēmumi tiek balstīti uz sekojošiem normatīviem aktiem:

- Rēzeknes pilsētas domes 27.11.2009. saistošie noteikumi Nr.15 “Par papildu materiālo palīdzību Rēzeknes pilsētas pašvaldībā”;
- Rēzeknes pilsētas domes 23.12.2011. saistošie noteikumi Nr.28 “Par sociālajiem pakalpojumiem Rēzeknes pilsētas pašvaldībā”;
- Rēzeknes pilsētas domes 21.11.2014. saistošie noteikumi Nr.54 “Par Rēzeknes pilsētas pašvaldības atbalstu higiēnas un veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai”;
- Rēzeknes pilsētas domes 13.02.2020. saistošie noteikumi Nr. 5 “Par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu vai maznodrošinātu un sociālās palīdzības pabalstiem Rēzeknes pilsētas pašvaldībā”;

⁴¹ Autores veidots attēls, pēc Labklājības ministrijas datiem.

- Rēzeknes pilsētas domes 13.02.2020. saistošie noteikumi Nr. 4 “Par Rēzeknes pilsētas pašvaldības atbalstu bārenim un bez vecāku gādības palikušajam bērnam””.

Sociālā palīdzība jeb naudas vai mantiskā pabalsta piešķiršana balstās uz iedzīvotāja materiālo resursu novērtēšanu ģimenē vai personai, kurām ir izveidojies līdzekļu trūkums pamatvajadzību apmierināšanai. Grafikā Nr. 3.7. redzams sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam.

3.7. att. Rēzeknes pilsētas pašvaldības sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam⁴²

Grafikā Nr. 3.7. ir skaidri redzams, ka sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumi ir mainīgi, tā pat arī sociālo pabalstu izmaksas ir mainīgas. 2016.gadā tika izlietoti 1 528 756 *euro* salīdzinot ar 2017.gadu izlietotie līdzekļi pieauga par 42 511 *euro*, toties salīdzinot 2017.gadu ar 2018.gadu to izlietojums samazinājās par 93 337 *euro*. Sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu īpatsvars no Rēzeknes pilsētas pašvaldības sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumiem 2016.gadā – 74,20%, 2017.gadā – 72,99 % un 2018.gadā – 67,12%. Vidēji sociālo pabalstiem izlietotie līdzekļi uz vienu Rēzeknes pilsētas pašvaldības iedzīvotāju 2016.gadā – 39,89 *euro*, 2017.gadā – 40,72 *euro* un 2018.gadā – 35,44 *euro*. Laika posmā no 2016.gada līdz 2018.gadam izlietoto līdzekļu apjoms sociālajiem pabalstiem ir svārstīgs, būtiskas izmaiņas ir novērojamas 2018.gadā, kad ir straujš izmaksu kritums un ievērojami samazinājies līdzekļu īpatsvars no sociālo rakstura maksājumu un

⁴² Autores veidots attēls, pēc Valsts kases un Labklājības ministrijas datiem.

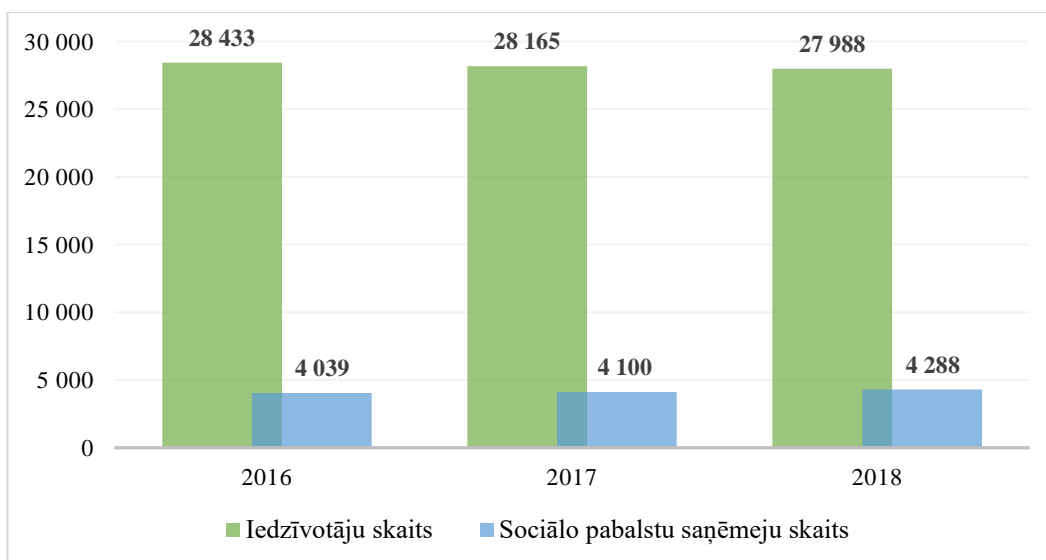
kompensāciju izdevumiem, bet šī izmaiņu tendence neatstāj būtisku iespaidu līdzekļu izlietojumā uz vienu iedzīvotāju augstāk minētajā pašvaldībā.

Lai gan 2016. un 2017. gadā Rēzeknes pilsētas pašvaldībā sociālo pabalstu izmaksas nebija būtiski mainījušās, 2018.gadā šo trīs gadu laikā izmaksas strauji samazinājušās, 2018.gada publiskajā gada pārskatā situācija tiek skaidrota ar pabalstu saņēmēju loka samazināšanos⁴³.

Saistošajos noteikumos noteikts, lai saņemtu ienākumu testēto sociālo palīdzību, personas dzīvesvietai ir ne tikai jābūt deklarētai Rēzeknes pilsētas pašvaldībā, bet arī personai ir faktiski jādzīvo Rēzeknes pilsētas pašvaldības teritorijā. Šā noteikuma dēļ Sociālā dienesta speciālists veic regulāru dzīvesvietu apsekošanu, tāpēc dzīvesvietas maiņas gadījumā, Dzīvesvietas deklarēšanas likums paredz, ka personas pienākums ir mēneša laikā, kopš pastāvīgās dzīvesvietas maiņas, veic dzīvesvietas pārdeklarēšanu attiecīgās pašvaldības iestādē.

Sociālajiem pabalstiem izlietotais finansējums Rēzeknes pilsētas pašvaldībā trīs gadu laikā ir svārstīgs. Salīdzinoši viss lielākais izdevumu kritums bijis 2018.gadā, kas sasniedza 154 861 *euro* pret 2017.gadu, kritums ir par 13,5 %.

Aplūkojot Rēzeknes pilsētas pašvaldībā sociālo pabalstu saņēmēju skaitu un pašvaldībā dzīvojošo cilvēku skaitu, var novērot cilvēku skaita, kuriem tiek izmaksāti sociālie pabalsti, pieaugumu (skat. attēlu Nr. 3.8.).

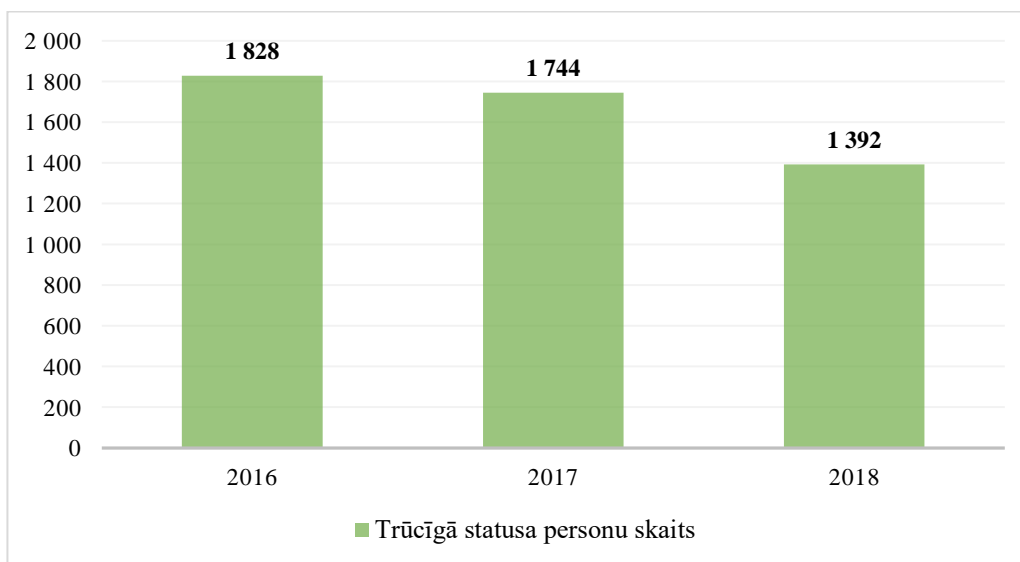

⁴³ Rēzeknes pilsētas pašvaldības 2018.gada publiskais pārskats, pieejams: <https://rezekne.lv/wp-content/uploads/2019/06/rezeknes-pilsetas-publiskais-gada-parskats-2018.pdf>

3.8. att. Sociālo pabalstu saņēmēju skaits pret iedzīvotāju skaitu Rēzeknes pilsētas pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ⁴⁴

Analizējot iedzīvotāju skaitu Rēzeknes pilsētas pašvaldībā pēdējos trīs gados, konstatējams, ka skaits ir mazliet samazinājies – 2017.gadā par 268 jeb 0,94% attiecībā pret 2016.gadu, bet 2018.gadā par 177 jeb 0,63%. Toties sociālo pabalstu saņēmēju skaita īpatsvars 2016.gadā bija 14,2%, 2017.gadā – 14,6% un 2018.gadā – 15,3% no visiem Rēzeknes pilsētas pašvaldības iedzīvotājiem. Trīs gadu laikā pašvaldību sociālo pabalstu saņēmēju skaits Rēzeknes pilsētas pašvaldībā palielinājies par 1,1%.

Sociālo pabalstu saņēmēju skaits 2018.gadā pieaudzis, jo tika paplašināts sociālo pabalstu saņēmēju loks un palielināts vienreizējais pabalsts jaundzimušo aprūpei, lai sekmētu sociālo situāciju un uzlabotu materiālo situāciju pašvaldības ģimenēm ar bērniem un iedzīvotāju riska grupām, kas ir iekļauts Rēzeknes pilsētas attīstības stratēģijā 2014. - 2020. gadam.

3.8. att. Trūcīgo personu skaits Rēzeknes pilsētas pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ⁴⁵

Pēc Labklājības ministrijas datiem 2018.gadā no kopējā Rēzeknes pilsētas pašvaldības trūcīgo personu skaita 45% bija personas darbspējas vecumā, 24,9% bērni, 18,8% personas ar invaliditāti un 11,3% pensijas vecuma personas.

Kā redzams attēlā Nr. 3.8. visstraujākais trūcīgo personu skaita samazinājums novērojams 2018.gadā. Trūcīgo personu skaits Rēzeknes pilsētas pašvaldībā 2017 gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās par 84 iedzīvotājiem jeb 4,6%, 2018.gadā par 352 iedzīvotājiem jeb 20,18%, salīdzinot ar 2017.gadu.

⁴⁴ Autores veidots attēls, pēc centrālās statistikas pārvaldes un Labklājības ministrijas datiem.

⁴⁵ Autores veidots attēls, pēc Labklājības ministrijas datiem.

Ņemot vērā 2018.gada rādītājus, lai uzlabotu sociālās palīdzības sistēmu, 2018.gada beigās tika pieņemts lēmums par izmaiņu veikšanu saistošajos noteikumos uz 2019.gadu. Tāpēc 2019.gada janvārī veica izmaiņas maznodrošinātas personas statusa iegūšanai pensionāriem un personām ar invaliditāti paaugstinot ienākumu sliekšni no 289 eiro līdz 310 eiro mēnesī. Izmaiņas tika veiktas arī dzīvokļa pabalsta saņemšanas kārtībā, veicot tehniska rakstura grozījumus – personai, kura vēlas saņemt dzīvokļa pabalstu, jāiesniedz izdevumu paliecinājošus dokumentus, bet, ja persona dzīvo trešajai personai piederošā īpašumā, tad papildus būs jāiesniedz dokumenta kopija ar likumisko vai līgumisko pamatojumu, kāpēc persona dzīvojot trešās personas piederošā īpašumā pieprasa dzīvokļa pabalstu.

Pēc augstāk redzamās analīzes autore secina, ka Rēzeknes pilsētas pašvaldībā 2018.gadā bija straujš sociālajiem pabalstiem izlietot līdzekļu kritums - 154 861 *euro* jeb 13,5%, ko iespējams var skaidrot ar lielu trūcīgo personu skaita samazinājumu – 352 jeb 20,18%, bet ierobežotas informācijas dēļ nav iespējams noteikt vai tas ir vienīgais iemesls sociālo pabalstu līdzekļu samazinājumam, ņemot vērā sociālo pabalstu skaita piegumu par 188 *euro* jeb 4,59%.

3.4.Bauskas novada pašvaldība

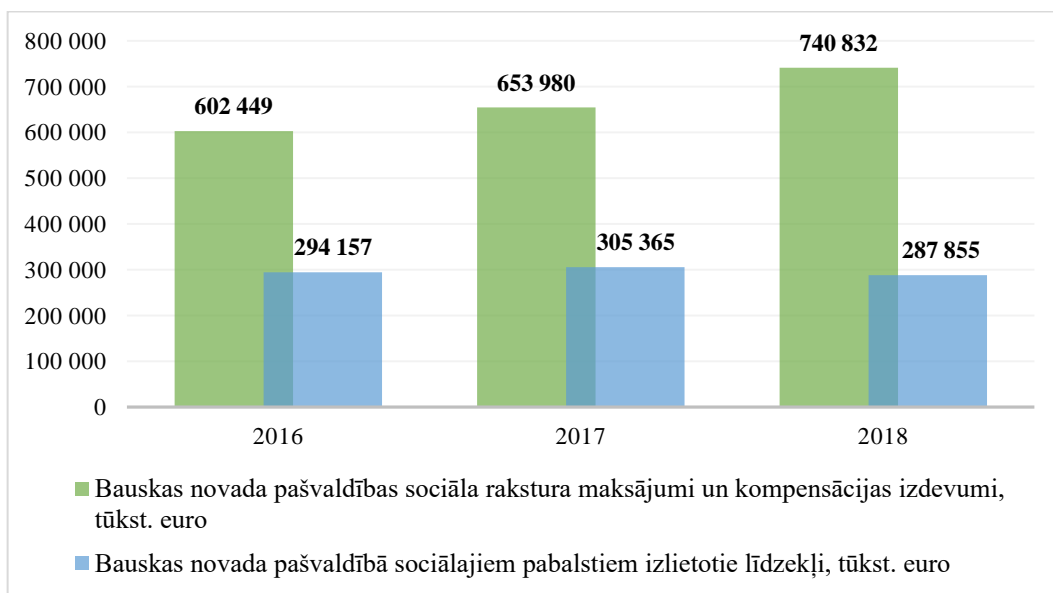
Bauskas novada pašvaldības iestāde “Bauskas novada Sociālais dienests”, sniedz sociālo palīdzību, organizē un sniedz sociālos pakalpojumus Bauskas novada pašvaldības administratīvās teritorijas iedzīvotājiem. Dienests atrodas Bauskas novada domes pakļautībā un tiek finansēts no pašvaldības budžeta, tā darbību uzrauga Bauskas novada domes Sociālo un veselības lietu komiteja un Bauskas novada domes izpilddirektors. Iestādes vadība darbojās viena līmeņa struktūrā, kas nozīmē, ka sociālam dienestam nav pakļautībā citas iestādes un pakalpojumu sniedzēji.

Bauskas novada pašvaldībā sociālo pabalstu apmēru, piešķiršanas kārtību un personu grupas, kuras ir tiesīgas saņemt pabalstus nosaka jaunie Bauskas novada domes 28.11.2019. saistošie noteikumi Nr.17 „Par Bauskas novada pašvaldības sociālās palīdzības pabalstiem”, spēku zaudēja Bauskas novada domes 21.06.2014. saistošie noteikumi Nr.2 „Saistošie noteikumi par Bauskas novada pašvaldības sociālās palīdzības pabalstiem”.

Bauskas novada pašvaldības Sociālais dienests piešķir 13 pabalstu veidus gan normatīvajā aktā noteiktos obligātos sociālos pabalstus, gan painiciētus sociālos pabalstus tādus, kā apbedīšanas pabalstu, brīvpusdienas vispārējās izglītības iestādēs un bezmaksas ēdināšana Bauskas novada pirmsskolas izglītības iestādēs, pabalsts mācību gada uzsākšanai,

pabalsts transporta izdevumu samaksai, pabalsts mājokļa pielāgošanai personām, kuras pārvietojas riteņkrēslā, u.c.

Sociālo pabalstu apmērus, piešķiršanas kārtību un personu loku, kurām ir tiesības saņemt pabalstus pamatvajadzību apmierināšanai piešķir gan izvērtējot personas ienākums, gan neizvērtējot personas ienākumus, piešķirot attiecīgi vienreizējus. Grafikā Nr. 3.9. redzams sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam.

3.9. att. Bauskas novada pašvaldības sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam⁴⁶

Grafikā Nr. 3.9. ir skaidri redzams, ka sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumi pat ja pašvaldības budžeta izdevumiem ir ievērojams pieaugums, sociālo pabalstu izmaksas ir nebūtiski svārstīgas. 2016.gadā tika izlietoti 602 449 *euro* salīdzinot ar 2017.gadu izlietotie līdzekļi pieauga par 51 531 *euro*, kā arī salīdzinot 2017.gadu ar 2018.gadu to izlietojums palielinājās par 86 852 *euro*. Sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu īpatsvars no Bauskas novada pašvaldības sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem 2016.gadā – 48,83%, 2017.gadā – 46,69 % un 2018.gadā – 38,86%. Vidēji sociālo pabalstiem izlietotie līdzekļi uz vienu Bauskas novada pašvaldības iedzīvotāju 2016.gadā – 12,43 *euro*, 2017.gadā – 13,15 *euro* un 2018.gadā – 12,56 *euro*. Trīs periodu laika no 2016.gada līdz 2018.gadam izlietoto līdzekļu apjoms sociālajiem pabalstiem ir nebūtiski svārstīgs, toties 2018.gadā ir ievērojami samazinājies līdzekļu īpatsvars no sociālo rakstura maksājumu un

⁴⁶ Autores veidots attēls, pēc Valsts kases un Labklājības ministrijas datiem.

kompensāciju izdevumiem, bet vidējie izlietotie līdzekļi uz vienu Bauskas novada pašvaldības iedzīvotāju būtībā saglabājas nemainīgas.

Lai gan Bauskas novada pašvaldībā sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumu izmaksas katru gadu pieaug, toties vidēji samazinājies sociālo pabalstu līdzekļu īpatsvars no sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem, to var skaidrot ar sociālo pakalpojumu izdevumu pieaugumu.

No 2016.gada Bauskas novada Sociālais dienests piedalās Zemgales plānošanas reģiona projekta „Atver sirdi Zemgalē” īstenošanā. Projekta mērķis ir Zemgales reģionā palielināt ģimeniskai videi pietuvinātu un sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu pieejamību dzīvesvietā personām ar invaliditāti un bērniem. 2018.gadā Bauskas novadā uzsākta sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšana 31 bērnam ar funkcionāliem traucējumiem (FT) un 28 bērnu likumiskajiem pārstāvjiem.⁴⁷

2017. un 2018.gadā projektā „Atver sirdi Zemgalē” pakalpojumu nodrošināšanai izlietoti 27 702 *euro*.

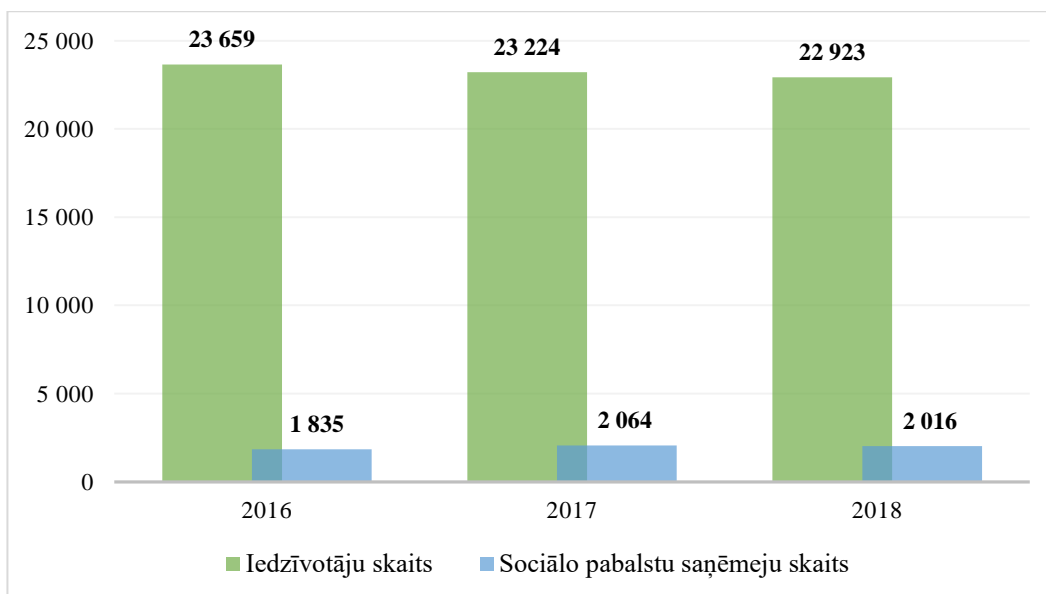
Sociālajiem pabalstiem izlietotais finansējums Bauskas novada pašvaldībā trīs gadu laikā ir svārstīgs un nav novērojams straujš pieaugums vai samazinājums. Viss vairāk finansējums tika izlietots 2017.gadā, kas sasniedza 305 365 *euro*, pret 2018.gadu, kad sociālo pabalstu izmaksas trīs gadu laikā bijušas viss mazākās, samazinājums ir par 17 510 *euro* jeb 5,73%.

Sociālo pabalstu izmaksu samazinājums 2018.gadā ir skaidrojams ar sociālo pabalstu saņēmēju skaita un trūcīgo personu skaita samazinājumu, papildus informācija par sociālajiem pabalstiem nebija publiski pieejama, tajā skaitā 2018.gada publiskajā pārskatā.

2018.gadā tika veikti grozījumi sociālās palīdzības saistošajos noteikumos paredzot dzīvokļa pabalstu bērnam bārenim un bērnam, kurš palicis bez vecāku gādības ņemt vērā apsaimniekošanas izmaksu pieaugumu apkures sezonā, palielinot izdevumus par apkuri. Tika grozīts maznodrošinātu statusa iegūšana pensionāriem ar ienākumiem līdz 325 *euro* mēnesī. Papildus izslēdza tādus pabalstus, kā pirts apmeklējuma pabalstu, ēdināšanas izdevumi 50% apmērā bērniem no ģimenēm, kurās ir vairāki bērni pirmsskolas vecumā, bet vecāku ienākumi ir 180 *euro* mēnesī, kā arī ikmēneša pabalstu bērna uzturam audžuģimenēs.

⁴⁷ Bauskas novada pašvaldības 2018.gada publiskais pārskats, pieejams: https://www.bauska.lv/allfiles/files/Dokumenti/Bauskas_novads_Publiskais_P_2018_FIN.pdf

Apskatot Bauskas novada pašvaldībā sociālo pabalstu saņēmēju skaitu un pašvaldībā dzīvojošo cilvēku skaitu, var novērot cilvēku skaita, kuriem tiek izmaksāti sociālie pabalsti, svārstību (skat. attēlu Nr. 3.10.).

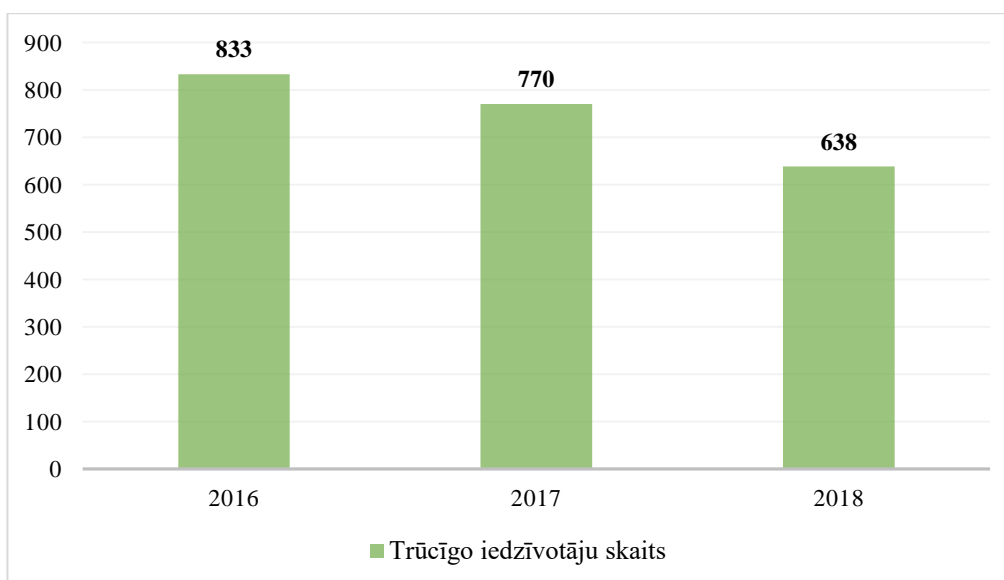

3.10. att. Sociālo pabalstu saņēmēju skaits pret iedzīvotāju skaitu Bauskas novada pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ⁴⁸

Analizējot iedzīvotāju skaitu Bauskas novada pašvaldībā pēdējos trīs gados, konstatējams, ka skaits ir pakāpeniski samazinājies – 2017.gadā par 435 jeb 1,84% attiecībā pret 2016.gadu, bet 2018.gadā par 301 jeb 1,30%. Toties sociālo pabalstu saņēmēju skaita īpatsvars 2016.gadā bija 7,76%, 2017.gadā – 8,89% un 2018.gadā – 8,79% no visiem Bauskas novada pašvaldības iedzīvotājiem. Trīs gadu laikā pašvaldību sociālo pabalstu saņēmēju skaits Bauskas novada pašvaldībā samazinājies par 1,04%.

Trūcīgo personu skaits Bauskas novada pašvaldībā 2017.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās par 63 iedzīvotājiem jeb 7,56%, 2018.gadā par 132 iedzīvotājiem jeb 17,14%, salīdzinot ar 2017.gadu (skat. attēlu Nr. 3.11.).

⁴⁸ Autore veidots attēls, pēc centrālās statistikas pārvaldes un Labklājības ministrijas datiem.

3.11. att. Trūcīgo personu skaits Bauskas novada pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam⁴⁹

Pēc Labklājības ministrijas datiem 2018.gadā no kopējā Bauskas novada pašvaldības trūcīgo personu skaita 29,5% bija personas darbspējas vecumā, 29,8% bērni, 17,4% personas ar invaliditāti un 23,4% pensijas vecuma personas.

Kā redzams attēlā Nr. 3.11. visstraujākais trūcīgo personu skaita samazinājums novērojams 2018.gadā, tas ir skaidrojams ar veiktajiem grozījumiem pašvaldības sociālās palīdzības saistošajos noteikumos.

Bauskas novada pašvaldības iestāde “Bauskas novada Sociālais dienests” attīstības stratēģijā 2016.-2020.gada apkopojusi iedzīvotāju ieteikumus un vēlmes turpmākajai darbības attīstībai un efektīvākai trūcīgo un maznodrošināto personu skaita samazināšanai, piemēram, dzīvojamā fonda izveide ģimenēm krīzes situācijās, ārkārtas pabalsta ieviešana ģimenē, atbalsta ģimenes krīzes situācijās nonākušām personām, īpaši tām, kurām nav pietiekamu sociālo prasmju, u.c.⁵⁰

Kopumā autore secina, ka visstraujākais trūcīgo personu skaita samazinājies 2018.gadā par 132 personām jeb 17,14%, kas ir vērtējams pozitīvi, kā arī sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumu izmaksas katru gadu pieaug, bet sociālo pabalstu izmaksas nebūtiski svārstās. To var skaidrot ar pieprasījumu pieaugumu pēc sociālajiem pakalpojumiem.

⁴⁹ Autore veidots attēls, pēc Labklājības ministrijas datiem.

⁵⁰ Bauskas novada pašvaldības iestādes “Bauskas novada Sociālais dienests” attīstības stratēģija 2016-2020, pieejams: https://www.bauska.lv/allfiles/files/11_2_sd%20strategija.pdf

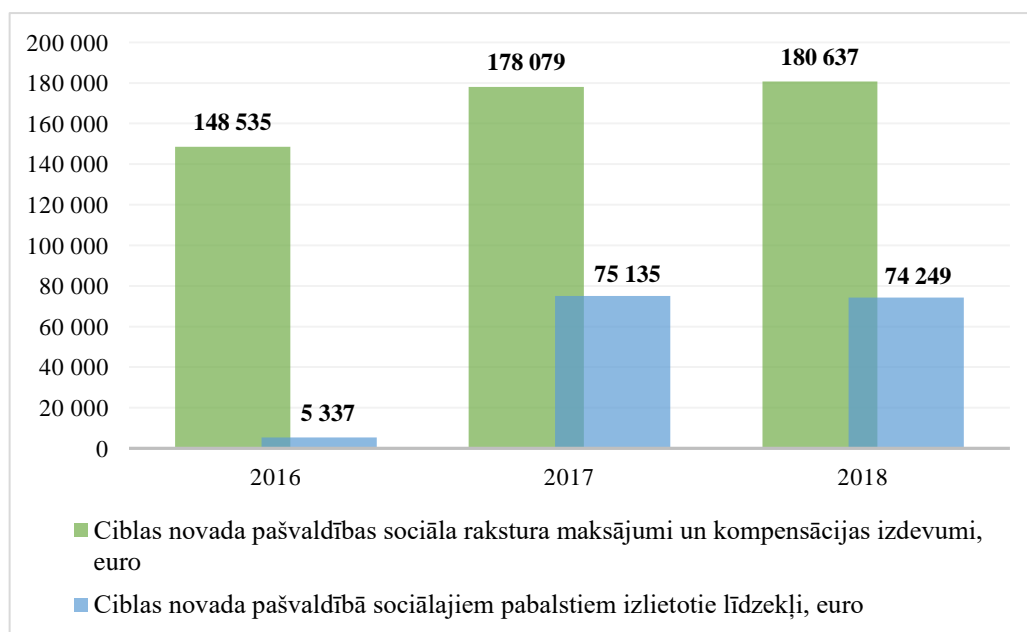
3.5. Ciblas novada pašvaldība

Lai palīdzētu iedzīvotājiem mazināt vai atrisināt sociālās problēmas, sniegtu materiālu atbalstu nelaimē nonākušām trūcīgām vai maznodrošinātām personām Ciblas novada pašvaldība šī mērķa sasniegšanai izveidojusi Sociālo dienestu. Nosakot tās pamatfunkciju, izvērtēt iedzīvotāju sociālo vajadzību pēc sociālā pakalpojuma un sociālās palīdzības, kvalitatīvi sniedzot palīdzību un atbalstu.

Ciblas novada pašvaldībā sociālo palīdzības pabalstus piešķiršanas un izmaksas kārtību nosaka normatīvie akti, Ciblas novada domes 27.02.2019. saistošie noteikumi Nr.1 „Par sociālās palīdzības pabalstiem” un Ciblas novada domes 27.02.2019. saistošie noteikumi Nr.2 „Par pašvaldības pabalstiem Ciblas novadā”.

Ciblas novada pašvaldības Sociālais dienests piešķir 15 dažādus pabalstus - vienreizējs pabalsts politiski represētām personām 18. Novembra svētkos, Otrā pasaules kara veterāniem (maija mēnesī), pabalsts personām, kuras atbrīvotas no ieslodzījuma vietām, pabalsts nozīmīgā dzīves jubilejā, vienreizējs pabalsts malkas iegādei, u.c.⁵¹

Sociālā palīdzība jeb naudas vai mantiskais pabalsts piešķir, lai apmierinātu pamatvajadzības un veicinātu personu iesaistīties savas situācijas uzlabošanā. Grafikā Nr. 3.12. redzams sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam.

⁵¹ Par pašvaldības pabalstiem Ciblas novadā, Ciblas novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr. 2, 27.02.2019. Pieejams: https://ciblasnovads.lv/wp-content/uploads/2020/03/PA%C5%A0V.PAB._AKT._RED_.pdf

3.12. att. Ciblas novada pašvaldības sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam⁵²

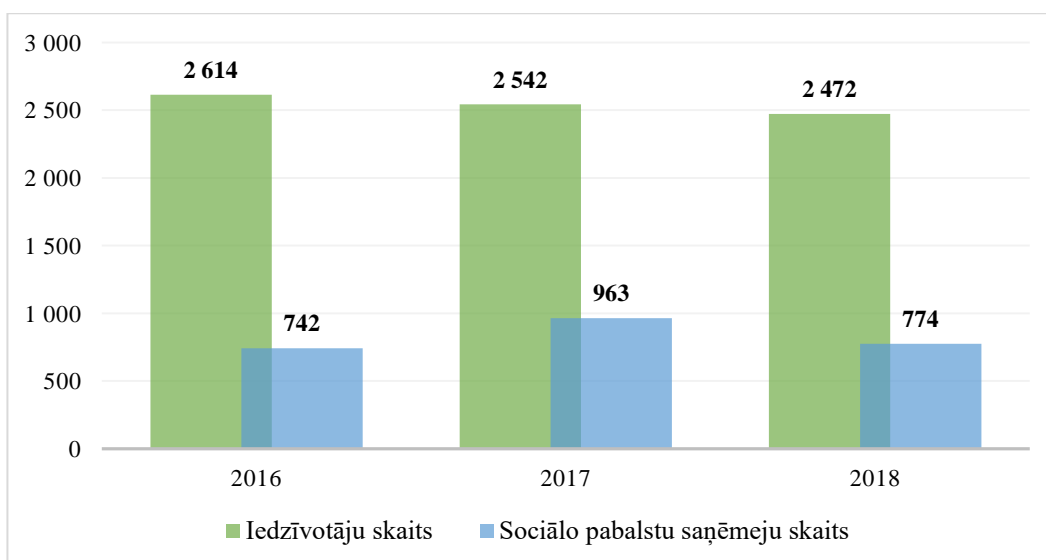
Grafikā Nr. 3.12. ir skaidri redzams, ka sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumi vērojams ik gadu pieaugums, sociālo pabalstu izmaksas ir svārstīgas. 2016.gadā tika izlietoti 148 535 *euro* salīdzinot ar 2017.gadu izlietotie līdzekļi ievērojami pieauga par 29 544 *euro*, kā arī salīdzinot 2017.gadu ar 2018.gadu to izlietojums mazliet pieaug par 2 558 *euro*. Sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu īpatsvars no Ciblas novada pašvaldības sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumiem 2016.gadā – 3,59%, 2017.gadā – 42,19 % un 2018.gadā – 41,10%. Vidēji sociālo pabalstiem izlietotie līdzekļi uz vienu Ciblas novada pašvaldības iedzīvotāju 2016.gadā – 2,04 *euro*, 2017.gadā – 29,56 *euro* un 2018.gadā – 30,04 *euro*. Trīs periodu posmā no 2016.gada līdz 2018.gadam izlietoto līdzekļu apjoms sociālajiem pabalstiem ir svārstīgs, toties viss ievērojamākā svārstība ir 2016.gadā, bet 2017. un 2018.gadā ir mazliet svārstīgs un sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu īpatsvars no sociālo rakstura maksājumu un kompensāciju izdevumiem ir nemainīgs.

Sociālajiem pabalstiem izlietotais finansējums Ciblas novada pašvaldībā 2017. un 2018.gadā būtībā nemainīgs, bet 2016.gadam nav pamatojuma izskaidrojuma. Salīdzinoši viss lielākais izdevumu apjoms bijis 2017.gadā, kas sasniedza 75 135 *euro*, pret 2016.gadu, kad iespējams sociālo pabalstu izmaksas trīs gadu laikā bijušas viss zemākās, palielinājās 14 reizes.

Sociālo pabalstu izmaksu nelielais samazinājums 2018.gadā ir skaidrojams ar iedzīvotāju skaita samazināšanos.

Aplūkojot Ciblas novada pašvaldībā sociālo pabalstu saņēmēju skaitu un pašvaldībā dzīvojošo cilvēku skaitu, var novērot cilvēku skaita, kuriem tiek izmaksāti sociālie pabalsti, samazinājumu (skat. attēlu Nr. 3.13.).

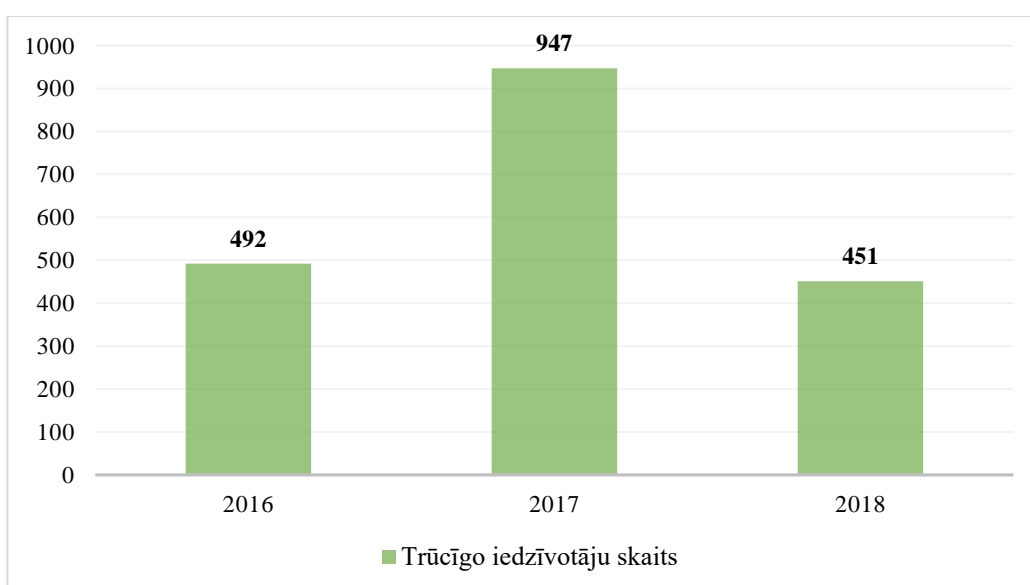
⁵² Autores veidots attēls, pēc Valsts kases un Labklājības ministrijas datiem.

3.13. att. Sociālo pabalstu saņēmēju skaits pret iedzīvotāju skaitu Rīgas pilsētas pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam⁵³

Analizējot iedzīvotāju skaitu Ciblas novada pašvaldībā pēdējos trīs gados, konstatējams, ka skaits ir pakāpeniski samazinājies – 2017.gadā par 72 jeb 2,75% attiecībā pret 2016.gadu, bet 2018.gadā par 70 jeb 2,75%. Toties sociālo pabalstu saņēmēju skaita īpatsvars 2016.gadā bija 28,39%, 2017.gadā – 37,88% un 2018.gadā – 31,31% no visiem Ciblas novada pašvaldības iedzīvotājiem. Trīs gadu laikā pašvaldību sociālo pabalstu saņēmēju skaits Ciblas novada pašvaldībā samazinājies par 2,93%.

Trūcīgo personu skaits Ciblas novada pašvaldībā 2017.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, gandrīz divkāršojies (pieaudzis par 455 iedzīvotājiem jeb 92,48%), 2018.gadā par 496 iedzīvotājiem jeb 52,38%, salīdzinot ar 2016.gadu (skat. attēlu Nr. 3.14.).

⁵³ Autore veidots attēls, pēc centrālās statistikas pārvaldes un Labklājības ministrijas datiem.

3.14. att. Trūcīgo personu skaits Ciblas novada pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam ⁵⁴

Pēc Labklājības ministrijas datiem 2018.gadā no kopējā Ciblas novada pašvaldībā trūcīgo personu skaita 46,8% bija personas darbspējas vecumā, 25,5% bērni, 12,6% personas ar invaliditāti un 15,1% pensijas vecuma personas.

Kā redzams attēlā Nr. 3.14. visstraujākais trūcīgo personu skaita samazinājums novērojams 2018.gadā, bet ņemot vērā trūcīgo personu skaita dinamiku nevar objektīvi novērtēt šo trīs gadu laikā vismazāko vērā trūcīgo personu skaitu, jo pašvaldību iesniegtā informācija Labklājības ministrijai nav ticamības.

Ņemot vērā augstāk analizētos datus par Ciblas novada pašvaldību autore var secināt, ka 2017. un 2018.gadā sociālajiem pabalstiem izlietotie līdzekļu dati ir ticami un novērojamas izmaiņas, kuras var pamatot ar iedzīvotāju skaita un trūcīgo personu skaita samazināšanos. Toties 2016.gada dati nav saprotami un iespējams nav patiesi, iemesls tam nav noskaidrojams, jo publiskā informācija par sociālo palīdzību Ciblas novada pašvaldības mājas lapā ir ļoti trūcīga.

3.6.Skrundas novada pašvaldība

Sociālajai palīdzības un pakalpojumu sistēmai ir jābūt savlaicīgai, uz iedzīvotāju vajadzībām balstītai, lai palīdzētu apmierināt cilvēku fizioloģiskās vajadzības pēc drošības, piederības, nodrošinot dzīves kvalitātes nepazemināšanos. Šī mērķa sasniegšanai Skrunda novada pašvaldība izveidoja pašvaldības aģentūru "Sociālais dienests", lai veiktu sociālo darbu visā Skrundas novada teritorijā.

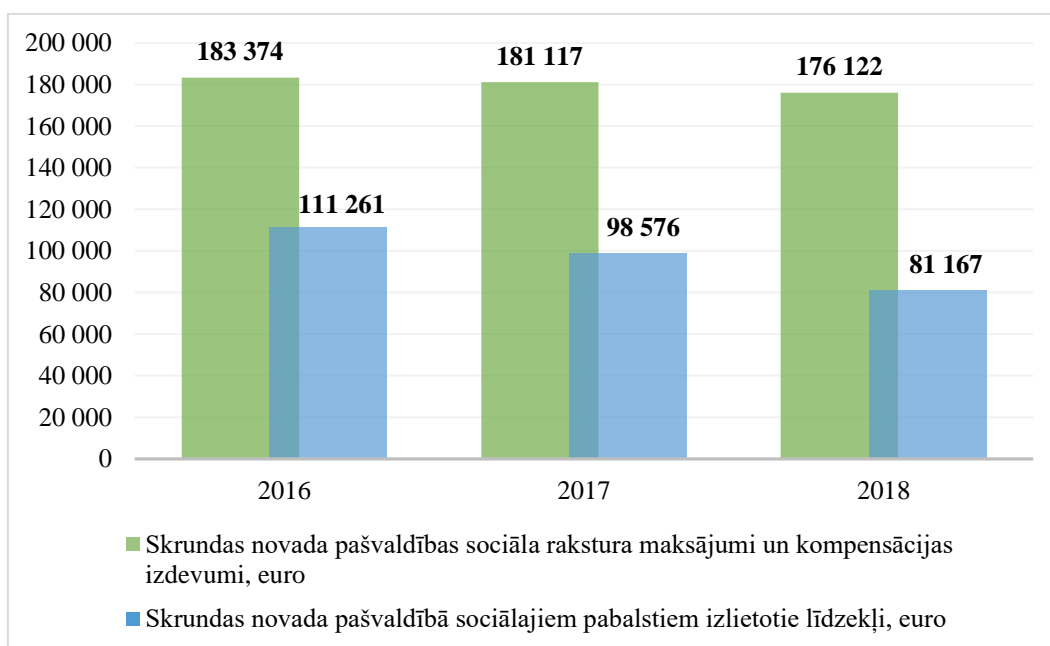
Sociālais dienests sociālajā darbā ievēro Latvijas republikas likumus, Ministru kabineta noteikumus, Skrundas novada pašvaldības saistošos noteikumus un lēmumus un citus normatīvos aktus:

- Skrundas novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr. 9/2014 "Kārtība, kādā ģimene vai atsevišķi dzīvojoša persona atzīstama par maznodrošinātu Skrundas novadā";
- Skrundas novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr. 23/2013 "Par pabalstiem Skrundas novada iedzīvotājiem";

⁵⁴ Autores veidots attēls, pēc Labklājības ministrijas datiem.

- Skrundas novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr. 22/2013 "Par sociālās palīdzības pabalstiem Skrundas novada iedzīvotājiem".

Aģentūras sociālo palīdzību un pakalpojumu avots ir saņemtie transferti no Skrundas novada pašvaldības, izvērtējot laika posmu no 2016.gada līdz 2018.gadam ir nosakāmas sociālo pabalstu izmaksu tendences. Grafikā Nr. 3.15. redzams sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam.

3.15. att. Skrundas novada pašvaldības sociālo pabalstu īpatsvars attiecībā pret sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem no 2016.gada līdz 2018.gadam⁵⁵

Grafikā Nr. 3.15. ir redzams sociālo maksājumu un kompensācijas izdevumu pakāpenisks samazinājums un tā pat sociālo pabalstu izmaksas ir pakāpeniski samazinās. 2016.gadā tika izlietoti 183 374 *euro* salīdzinot ar 2017.gadu izlietotie līdzekļi samazinās par 2 257 *euro*, toties salīdzinot 2017.gadu ar 2018.gadu to izlietojums samazinājās par 4 995 *euro*. Sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu īpatsvars no Skrundas novada pašvaldības sociālo maksājumu un kompensācijas izdevumiem 2016.gadā – 60,67%, 2017.gadā – 54,43% un 2018.gadā – 46,09%. Vidēji sociālo pabalstiem izlietotie līdzekļi uz vienu Skrundas novada pašvaldības iedzīvotāju 2016.gadā – 22,88 *euro*, 2017.gadā – 20,64 *euro* un 2018.gadā – 17,25 *euro*. Laika posmā no 2016.gada līdz 2018.gadam izlietoto līdzekļu apjoms sociālajiem pabalstiem ir samazinājies, bet būtiskas izmaiņas nav vērojamas, toties 2018.gadā ir ievērojami samazinājies izlietoto līdzekļu īpatsvars no sociālo maksājumu

⁵⁵ Autore veidots attēls, pēc Valsts kases un Labklājības ministrijas datiem.

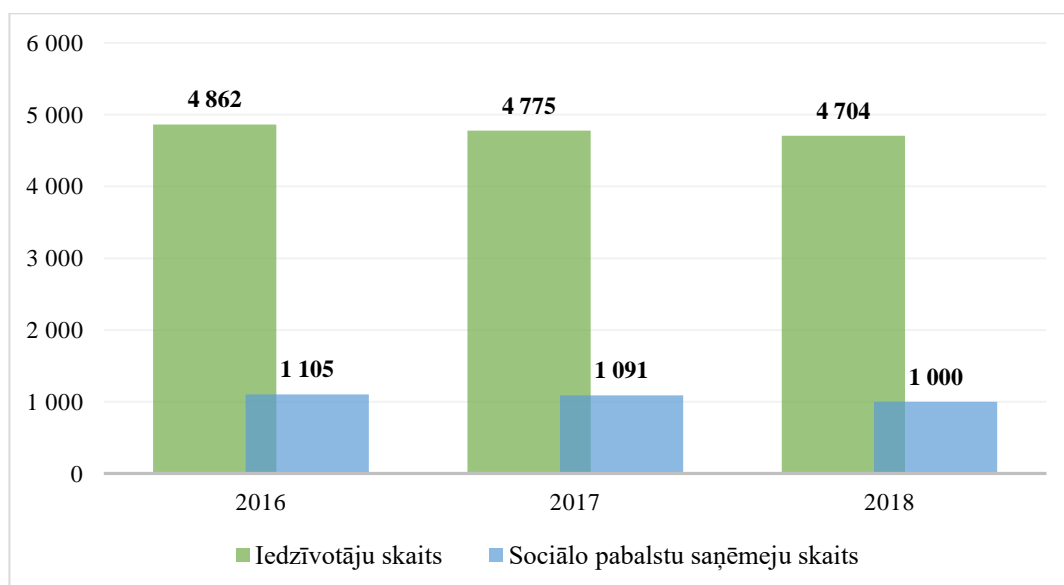
un kompensācijas izdevumiem, taču tas neatstāj būtisku ietekmi uz vidēji izlietoto līdzekļu daudzumu uz vienu dotajā pašvaldībā deklarēto iedzīvotāju.

Lai gan Skrundas novada pašvaldībā sociālo pabalstu izmaksas nav būtiski mainījušās šo trīs gadu laikā, toties vidēji samazinājies sociālo pabalstu līdzekļu īpatsvars no sociālajiem maksājumiem un kompensācijas izdevumiem, to var skaidrot ar GMI pabalsta saņēmēju skaita samazināšanos un audžu ģimeņu skaits samazināšanos.

Aplūkojot sociālo pabalstu veidus, Skrundas novada pašvaldības iedzīvotājiem tiek piešķirti gan likumā noteiktie obligātie sociālie pabalsti (GMI pabalsts, dzīvokļa pabalsts, pabalsts ģimenei (personai) krīzes situācijā), gan cita veida pabalsti (piem., materiāls pabalsts ģimenēm (personām) sociālās intervences mērķu sasniegšanai, vienreizējs pabalsts 100 gadu jubilejā, pabalsts bērnam uzsākot mācības pirmajā klasē, pabalsts bērnu ēdināšanai skolā, pabalsts aprūpei mājās u.c.).

Sociālajiem pabalstiem izlietotais finansējums Skrundas novada pašvaldībā trīs gadu laikā ir pakāpeniski samazinājies un nav novērojams straujš pieaugums vai samazinājums sociālo maksājumu un kompensācijas izdevumos. Salīdzinoši viss lielākie izdevumi bijuši 2016.gadā, kas sasniedza 111 261 *euro*, pret 2018.gadu, kad sociālo pabalstu izmaksas trīs gadu laikā bijušas viss mazākās, samazinājušās par 27,05%.

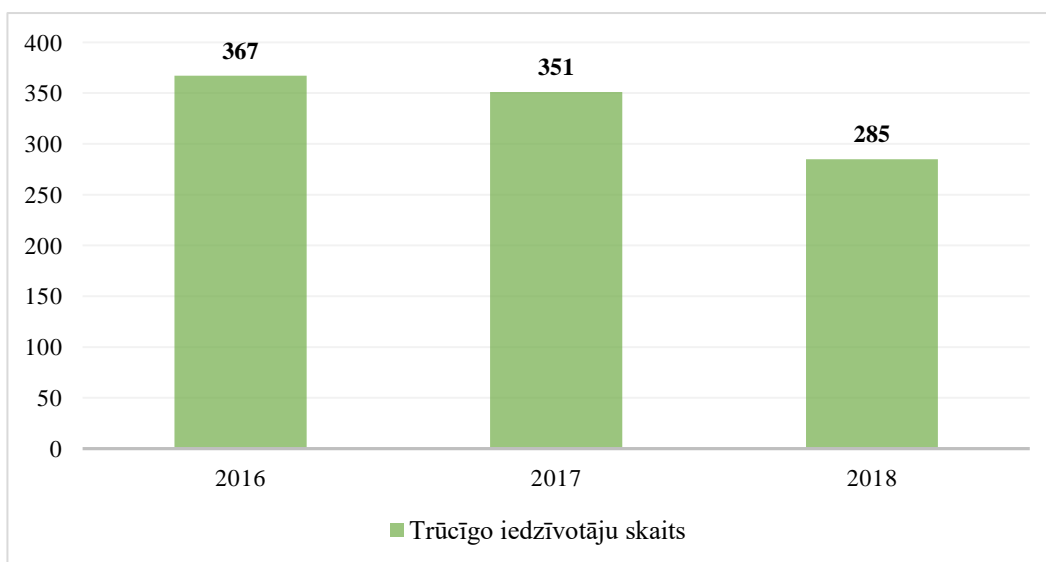
Aplūkojot Skrundas novada pašvaldībā sociālo pabalstu saņēmēju skaitu un pašvaldībā dzīvojošo cilvēku skaitu, var novērot cilvēku skaita, kuriem tiek izmaksāti sociālie pabalsti, nelielu samazinājumu (skat. attēlu Nr. 3.16.).

3.16. att. Sociālo pabalstu saņēmēju skaits pret iedzīvotāju skaitu Skrundas novada pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam⁵⁶

Analizējot iedzīvotāju skaitu Skrundas novada pašvaldībā pēdējos trīs gados, konstatējams, ka skaits ir mazliet samazinājies – 2017.gadā par 87 jeb 1,79% attiecībā pret 2016.gadu, bet 2018.gadā par 71 jeb 1,49%. Toties sociālo pabalstu saņēmēju skaita īpatsvars 2016.gadā bija 22,73%, 2017.gadā – 22,85% un 2018.gadā – 21,26% no visiem Skrundas novada pašvaldības iedzīvotājiem. Trīs gadu laikā pašvaldību sociālo pabalstu saņēmēju skaits Skrundas novada pašvaldībā samazinājies par 9,5%.

Trūcīgo personu skaits Skrundas novada pašvaldībā 2017 gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās par 16 iedzīvotājiem jeb 4,36%, 2018.gadā par 66 iedzīvotājiem jeb 18,8%, salīdzinot ar 2017.gadu (skat. attēlu Nr. 3.17.).

3.17. att. Trūcīgo personu skaits Skrundas novada pašvaldībā no 2016.gada līdz 2018.gadam⁵⁷

Pēc Labklājības ministrijas datiem 2018.gadā no kopējā Skrundas novada pašvaldības trūcīgo personu skaita 45,3% bija personas darbspējas vecumā, 15,4% bērni, 13,7% personas ar invaliditāti un 25,6% pensijas vecuma personas.

Kā redzams attēlā Nr. 3.17. visstraujākais trūcīgo personu skaita samazinājums novērojams 2018.gadā. Autore šīs izmaiņas skaidro ar iedzīvotāju skaita samazināšanos un grozījumiem saistošajos noteikumos 2017.gada palielinot dzīvokļa pabalstu.

Par Skrundas novada pašvaldību autore var secināt, ka statistiskie rādītāji izskatās vienmērīgi, bez strauja pieauguma vai samazinājuma, bet, lai veiktu vēl padziļinātāku analīzi

⁵⁶ Autore veidots attēls, pēc centrālās statistikas pārvaldes un Labklājības ministrijas datiem.

⁵⁷ Autore veidots attēls, pēc Labklājības ministrijas datiem.

trūkst informācijas par pašvaldības ikgadējo sociālās palīdzības izlietoto finansējumu un notikumiem sociālajā jomā.

3.7. Pašvaldību izvērtējumu apkopojums

Pašvaldību sociālo pabalstu saņēmēju skaits gadu no gada ir mainīgs. Tas mainās pamatojoties uz vidējās darba algas apmēra pieaugumu valstī, iedzīvotāju ienākuma nodokļa neapliekamā minimuma un atvieglojumu par apgādājamiem pieaugumu, kā arī vienu no galvenajiem ietekmes faktoriem ekonomisko situāciju valstī un pasaulē.

Šajā nodaļā autore apskatīja sešas pašvaldības, kuras tika izvēlētas pamatojoties uz Labklājības ministrijas detalizētajiem statistikas datiem gada griezumā par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā 2016., 2017., 2018.gadā⁵⁸. Analizējot 119 pašvaldībās trūcīgo un maznodrošināto skaita dinamiku, publiski pieejamo informāciju un sociālajiem pabalstiem izlietoto līdzekļu apjomu trīs gadu laikā tika izvēlēti trīs pozitīvi pašvaldību piemēri un trīs negatīvi vai aizdomīgi pašvaldību piemēri padziļinātākai izpētīšanai. Kā trīs pozitīvie piemēri tika apskatīti – Liepājas pilsētas pašvaldība, Rīgas pilsētas pašvaldība un Rēzeknes pilsētas pašvaldība, toties kā trīs negatīvi piemēri tika apskatīti – Bauskas novada pašvaldība, Ciblas novada pašvaldība un Skrundas novada pašvaldība.

Novērtējot rādītāju izmaiņu ietekmi un efektivitāti izvēlētajās pašvaldībās, tika apskatīti būtiskākie sociālo palīdzību rādītāji tādi, kā sociālo maksājumu un kompensācijas izdevumi, sociālo pabalstu izmaksas, gada vidējais iedzīvotāju skaits, sociālā pabalsta saņēmēju skaits un trūcīgo personu skaits. Tā kā katra pašvaldība ir atšķirīga, gan pēc iedzīvotāju skaita, gan izlietotajiem naudas līdzekļiem, tad tika veikti papildus aprēķini, lai izvēlētas pašvaldības varētu savstarpēji salīdzināt un novērtēt datu dinamiku, kā rezultātā nonākt pie secinājumiem par pabalstu piešķiršanas efektivitāti un normatīvās bāzes nepilnībām. Vienlaikus paturot prātā, ka sociālā palīdzība atsevišķām cilvēku grupām ir kā drošības tīkls un balsta tās personas, kuras nav saņēmušas pietiekamus ienākumus no darba devēja, sociālās apdrošināšanas maksājumiem un/vai valsts sociālajiem pabalstiem. Sociālā palīdzība risina sociāli mazaizsargātu iedzīvotāju grupu problēmas un ar rehabilitācijas

⁵⁸ Valsts statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā. Labklājības ministrijas mājas lapa. Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā. [tiešsaiste] – [atsauce 15.02.2020.]. Pieejams: <http://lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati>

pasākumu palīdzību, veicina pašpalīdzības iespējas un indivīdu integrāciju sabiedrības dzīvē.⁵⁹

Akadēmiskajā terminu datu bāzē efektivitāte tiek definēta – Rādītājs, kas raksturo mēra pakāpi, kādā sistēma vai tās sastāvdaļas sasniedz vēlamu rezultātu (izpilda savas funkcijas) salīdzinājumā ar minimāla resursu patēriņu.⁶⁰

Aprēķinot izvēlētajās pašvaldībās sociāliem pabalstiem izlietos līdzekļus uz vienu iedzīvotāju tika konstatēts sekojošais – izmaksas uz vienu iedzīvotāju katrā pašvaldībā atšķiras, vidēji sešās pašvaldībās uz vienu iedzīvotāju tiek iztērēti 25 *euro* uz sociālajiem pabalstiem, viss augstākās izmaksas 2018.gadā ir Rēzeknes pilsētas pašvaldībā (35,44 *euro*) un viss zemākās ir Bauskas novada pašvaldībā (12,56 *euro*). Tālāk vērtējot iedzīvotāju skaitu un sociālo pabalstu saņēmēju skaitu tiek konstatēts, ka no sešām pašvaldībām trijās (Liepājas, Rīgas pilsētas un Skrundas novada pašvaldība) pabalstu saņēmēju skaits pakāpeniski samazinās, kas ir vērtējams pozitīvi, divās pašvaldībās (Bauskas un Ciblas novada pašvaldība) pabalstu skaita dinamika nav saprotama, jo trīs gadu laikā ir mainīga, bez redzamiem iemesliem un skaidrojums par šādu faktu nav atrodams, toties vienā pašvaldībā (Rēzeknes pilsētas pašvaldība) pabalstu saņēmēju skaits ar katru gadu aug, kas ir vērtējams negatīvi.

Vērtējot izvēlēto sešu pašvaldību trūcīgo personu statusa skaitu samazinājums trīs gadu laikā bija ļoti diferencēts, izņemot Ciblas novada pašvaldības trīs gadu rādītājus, kuriem nav ticamības.

Saskaņā ar Labklājības ministrijas rādītājiem par personām trūcīgo statusā, 2018.gadā trūcīgo personu lielāko īpatsvaru veido nestrādājošās personas un bērni. Savukārt pensijas vecuma personas un personas ar invaliditāti ir uz pusi mazāk. Šobrīd sociālās palīdzības saņemšana lielāks uzsvars tiek likts uz personām un/vai mājsaimniecībām, kuras vēršas pēc sociālās palīdzības, iesaistīšanos līdzdarbības pasākumos, lai gūt iespēju palielināt ienākumus no algota darba, šādā veidā palielinot sociālās iemaksas Valsts budžetā.

Vērtējot pašvaldību sniegt sociālo pabalstu efektivitāti un izlietos līdzekļus jāņem vērā arī, ka no 2017.gada uz 2018.gadu ir pieaugusi minimālā darba samaksa gan pašvaldībās, gan valstī kopumā un kā viens no faktoriem, kas arī būtiski ietekmējis minimālās darba samaksas pieaugumu 2018.gadā ieviestais neapliekamais diferencētais minimums un nodokļu

⁵⁹ Šilņeva L. (Zin. red.). Dzīves jautājumi. Labklājības sistēma Latvijā. Zinātniski metodisks rakstu krājums. Rīga, SDSPA „Attīstība”, 2003, 6.lpp.

⁶⁰ Latvijas Zinātņu akadēmijas terminoloģijas komisija Akadēmisko terminu datubāze, pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=efektivit%C4%81te&list=efektivit%C4%81te&lang=LV>

progresīvās likmes (atlīdzību, kur iesniegta algas nodokļu grāmatiņa, līdz 1 667 *euro* mēnesī apliek ar 20% likmi, virs šīs summas -23%).

Pamatojoties uz veikto analīzi un pieejamo informāciju par vērtētajām pašvaldībām var secināt, ka viss neefektīvāk sociālajiem pabalstiem izlietotie līdzekļi ir Rēzeknes pilsētas pašvaldībā, pamatojoties uz viss augstākajām sociālajām izmaksām uz vienu iedzīvotāju un uz sociālo pabalstu saņēmēju skaita ikgadēju kāpumu neskatoties uz to, ka trūcīgo personu skaits ik gadu pakāpeniski samazinājās un tiek vērtēts kā pozitīvi. Labi un samērā efektīva sociālo pabalstu sniegšana ir trijās pašvaldībās (Liepājas, Rīgas pilsētas un Skrundas novada pašvaldība), šo pašvaldību rādītāji bija pozitīvi ar pakāpenisku sociālo pabalstu saņēmēju skaita un trūcīgo personu skaita samazināšanos, kas ir skaidrojams ar regulāru sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu izvērtēšanu un saistošo noteikumu regulāru izskatīšanu/pēc nepieciešamības grozīšanu. Kā svarīgs fakts jāmin aktuālākās informācijas pieejamību par sociālo palīdzību pašvaldību mājas lapās, divās pašvaldībās (Liepājas un Rīgas pilsētas pašvaldība) šī informācija bija pieejama ļoti detalizēt un apjomīga, kas ir ļoti pozitīvi vērtējams, jo šo informāciju izmanto ne tikai sociālo palīdzību meklētāji, bet arī citas privātās personas (piemēram, studenti) analīzes veikšanai. Negatīvi tika vērtētas divas pašvaldības (Bauskas un Ciblas novada pašvaldība) ne tikai pēc to informācijas pieejamības, bet arī skaitliskās informācijas ticamību. Šajās pašvaldībās gan publisko informāciju, gan nepublicēto informāciju atrast nebija iespējams, tāpēc to analizēšana aprobežojās ar saistošo noteikumu un ciparu analizēšanu, bez papildus dziļākiem skaidrojumiem par sociālo pabalstu saņēmēju situāciju.

Ne tikai valstij, bet arī pašvaldībai ir svarīgi sasniegt mērķi – apmierināt cilvēku pamatvajadzības. Vienmēr aktuāls ir jautājums sociālpolitiskajās diskusijās par to, vai vajag attīstīt sociālā atbalsta sektoru (sociālos pabalstus). No vienas puses būtu jāuzlabo sociālo pabalstu sistēma, bet no otras puses - pabalstu apjomu un piešķiršanas nosacījumus tomēr nemainīt un plašāk neattīstīt, bet, vairāk likt līdzdarboties pašiem sociālo pabalstu saņēmējiem savas situācijas uzlabošanai.⁶¹

Pētot pašvaldību saistošos noteikumus autore atkāroti nonāca pie secinājuma, ka normatīvajā bāzē ir nepieciešams pārskatīt trūcīgo personas statusa un GMI pabalsta ienākumu līmeni, noteikt vienotu un saprotamu dzīvokļa pabalsta saturu, piešķiršanas biežumu un saņēmēju grupu, ņemot vērā minimālās iztikas grozu. Toties kas attiecās uz ideju sociālo pabalstu saņēmējiem likt līdzdarboties pašiem savas situācijas uzlabošanai, būtu

⁶¹ Taylor-Gooby, P. Sustaining State Welfare in Hard Times: Who Will Foot the Bill? Journal of European Social Policy, 2001, N 1, 133–147 p.

plašāk jāattīsta, bet tikai atsevišķām cilvēku grupām, piemēram, darbspējīgām personām un bērniem, kuriem nav invaliditātes statuss.

Sekmīgu izmaiņu ieviešanai jānovērtē ietekme uz pašvaldību budžetiem, no valsts nepieciešamais papildus samērīgs un pamatots finansiālais atbalsts, nabadzīgākajām pašvaldībām noteikt nosacījumus minimālo prasību izpildei attiecībā uz obligātajiem sociālajiem pabalstiem.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Secinājumi:

1. “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” sociālās palīdzības mērķis ietver materiālu atbalstu arī maznodrošinātām personām. Toties tālāk likumā nav definēts maznodrošinātas personas statuss, kā arī neietver norādījumu pašvaldībām šo statusu definēt. Līdz ar to tas liecina par sociālās palīdzības mērķa nepilnībām.
2. Likums “Par sociālo drošību” aptver vairāku elementu un pasākumu kopumu, kuri sīkāk regulēti dažādu jomu normatīvos aktos, kas ne visos gadījumos ir skaidri saprotami.
3. Izvērtējot Latvijā spēkā esošos normatīvos aktus, secināms, ka sociālās palīdzības joma ir lielā mērā atkarīga no pašvaldības kompetences, toties valsts līmenī nodrošina un nosaka sociālās drošības politika.
4. Iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozs ir pamats koncepcijai „Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu”, un minimālais ienākumu līmenis ir pamats normatīvajos aktos noteiktiem obligātiem sociāliem pabalstiem. Kā rezultātā iespējams, ka tagadējais minimālais ienākumu līmenis nav pamatots un balstīts uz konkrētiem kritērijiem, jo netiek aprēķināts iztikas minimuma grozs kopš 2014.gada sākuma un nav izstrādāta jauna iztikas minimuma groza metodoloģija, kas palīdzētu novērtēt ietekmi un efektivitāti uz iedzīvotāju ienākumiem un viņu sociālo situāciju.
5. Aprēķinot izvēlētajās pašvaldībās sociāliem pabalstiem izlietos līdzekļus uz vienu iedzīvotāju tika konstatēts – izmaksas uz vienu iedzīvotāju katrā pašvaldībā atšķiras, vidēji sešās pašvaldībās uz vienu iedzīvotāju tiek iztērēti 25 *euro* uz sociālajiem pabalstiem, viss augstākās izmaksas 2018.gadā ir Rēzeknes pilsētas pašvaldībā (35,44 *euro*) un viss zemākās ir Bauskas novada pašvaldībā (12,56 *euro*).
6. Vērtējot iedzīvotāju skaitu un sociālo pabalstu saņēmēju skaitu, tika konstatēts, ka no sešām pašvaldībām trijās (Liepājas, Rīgas pilsētas un Skrundas novada pašvaldība) pabalstu saņēmēju skaits pakāpeniski samazinās, kas vērtējams pozitīvi, divās pašvaldībās (Bauskas un Ciblas novada pašvaldība) pabalstu skaita dinamika nav saprotama, jo trīs gadu laikā ir mainīga, bez redzamiem iemesliem un skaidrojums par šādu faktu nav atrodamas, toties vienā pašvaldībā (Rēzeknes pilsētas pašvaldība) pabalstu saņēmēju skaits ar katru gadu aug, kas vērtējams negatīvi.
7. Pamatojoties uz veikto analīzi un pieejamo informāciju par vērtētajām pašvaldībām var secināt, ka viss neefektīvāk sociālajiem pabalstiem izlietotie līdzekļi ir Rēzeknes pilsētas

pašvaldībā, pamatojoties uz viss augstākajām sociālajām izmaksām uz vienu iedzīvotāju un uz sociālo pabalstu saņēmēju skaita ikgadēju kāpumu neskatoties uz to, ka trūcīgo personu skaits ik gadu pakāpeniski samazinājās un tiek vērtēts kā pozitīvi.

8. Toties laba un samērā efektīva sociālo pabalstu sniegšana ir trijās pašvaldībās (Liepājas, Rīgas pilsētas un Skrundas novada pašvaldība), šo pašvaldību rādītāji bija pozitīvi ar pakāpenisku sociālo pabalstu saņēmēju skaita un trūcīgo personu skaita samazināšanos, kas ir skaidrojams ar regulāru sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu izvērtēšanu un saistošo noteikumu regulāru izskatīšanu/ pēc nepieciešamības grozīšanu.
9. Pašvaldībai un tās sociālajam dienestam jānodrošina, lai mājas lapā būtu viegli pieejama aktuālākā saistošo noteikumu konsolidētā versija un informācija par sociālajiem pabalstiem. Aktuālākā informācija bija pieejama divās pašvaldībās (Liepājas un Rīgas pilsētas pašvaldība), informācija bija pieejama ļoti detalizēta un apjomīga, kas ir vērtējams pozitīvi, jo šo informāciju izmanto ne tikai sociālo palīdzību meklētāji, bet arī citas privātās personas (piemēram, studenti) analīzes veikšanai.
10. Negatīvi tika vērtētas divas pašvaldības (Bauskas un Ciblas novada pašvaldība) ne tikai pēc to informācijas pieejamības, bet arī skaitliskās informācijas ticamību. Šajās pašvaldībās gan publisko informāciju, gan npublicēto informāciju atrast nebija iespējams, tāpēc to analizēšana aprobežojās ar saistošo noteikumu un ciparu analizēšanu, bez papildus dziļākiem skaidrojumiem par sociālo pabalstu saņēmēju situāciju.

Priekšlikumi:

1. “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” jānedefinē maznodrošinātas personas statuss vai arī jānosaka vienoti norādījumi pašvaldībām šo statusu definēt savos saistošajos noteikumos.
2. Izstrādāt prezentāciju vai vadlīnijas vienkāršā valodā cilvēkiem, kuriem nav saprotami normatīvie akti vai nav skaidri izklāstīts izprotams regulējums par sociālo palīdzību.
3. Normatīvajā bāzē ir nepieciešams pārskatīt trūcīgo personas statusa un GMI pabalsta ienākumu līmeni, noteikt vienotu un saprotamu dzīvokļa pabalsta saturu, piešķiršanas biežumu un saņēmēju grupu, ņemot vērā minimālās iztikas grozu.
4. Attīstīt ideju sociālo pabalstu saņēmējiem likt līdzdarboties pašiem savas situācijas uzlabošanai, būtu plašāk jāattīsta, bet tikai atsevišķām cilvēku grupām, piemēram, darbspējīgām personām un bērniem, kuriem nav invaliditātes statuss.

5. Nepieciešams izstrādāt jaunu iztikas minimuma grozu, saistot to ar minimālo ienākumu līmeni, salīdzināt gūtos rezultātus ar statistiskajiem rādītājiem, kas palīdzētu novērtēt ietekmi un efektivitāti uz iedzīvotāju ienākumiem un viņu sociālo situāciju.
6. Novērtēt potenciālo izmaiņu ietekmi uz pašvaldību budžetiem, no valsts nepieciešamais papildus samērīgs un pamatots finansiālais atbalsts, nabadzīgākajām pašvaldībām noteikt nosacījumus minimālo prasību izpildei attiecībā uz obligātajiem sociālajiem pabalstiem.
7. Pašvaldībām un tās sociālajam dienestam jāpievērš lielāka uzmanība aktuālākai pieejamai informācijai mājas lapā par sociālajiem pabalstiem, lai krīzes situācijās iedzīvotāji būtu spējīgi ātri atrast visu sev nepieciešamo informāciju par sociālajiem pabalstiem un to piešķiršanu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

LR likumi

1. Latvijas Republikas "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums", pieņemts 31.10.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>;
2. Latvijas Republikas "Dzīvesvietas deklarēšanas likums", pieņemts 20.06.2002. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=64328>;
3. Latvijas Republikas likums "Par pašvaldībām", pieņemts 19.05.1994. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57255>;
4. Latvijas Republikas likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, pieņemts 11.05.1993. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56880>;
5. Latvijas Republikas "Civilprocesa likums", pieņemts 14.10.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums>;
6. Latvijas Republikas likums "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā", pieņemts 06.12.2001. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56812>;
7. Latvijas Republikas likums „Par sociālo drošību”, pieņemts 07.09.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/36850-par-socialo-drosibu>

MK noteikumi

8. Labklājības ministrijas nolikums, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 49, 27.01.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=83758>
9. Noteikumi par valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu pašvaldībām garantētā minimālā ienākumu līmeņa pabalsta un dzīvokļa pabalsta izmaksām, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 1251, 03.11.2009. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=200590&search=on>
10. Par Plānu minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2020.-2021. gadam, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 408, 22.08.2019. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/308914-par-planu-minimalo-ienakumu-atbalsta-sistemas-pilnveidosanai-2020-2021-gadam>
11. Noteikumi par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 299, 30.03.2010. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=207462>
12. Kārtība, kādā aprēķināms, piešķirams, izmaksājams pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai un slēdzama vienošanās par

līdzdarbību, Latvijas Republikas MK noteikumi Nr. 550, 17.06.2009.
Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=193738>

Statistisko datu avoti

13. Iedzīvotāju naudas ieņēmumi. Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapa. Viena iedzīvotāja pilna iztikas minimuma preču un pakalpojumu groza vērtība. [tiešsaiste] – [atsauce 20.01.2020.]. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_mb_ienakumi/IIG010.px/table/tableViewLayout1/
14. Valsts statistika sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības jomā. Labklājības ministrijas mājas lapa. Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā. [tiešsaiste] – [atsauce 15.02.2020.]. Pieejams: <http://lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati>

Grāmatas

15. Baldock, J., Manning, N., Vickerstaff, S. Social Policy, 3rd edition, Oxford: Oxford university press, 2007., pp. 592.
16. Lavalette, M., Pratt, A., Social Policy: A Conceptual and Theoretical Introduction. London: SAGE Publication, 2001., pp. 274.

Raksti zinātniskos izdevumos un periodikā

17. Šiļņeva L. (Zin. red.). Dzīves jautājumi. Labklājības sistēma Latvijā. Zinātniski metodisks rakstu krājums. Rīga, SDSPA „Attīstība”, 2003., 6.lpp.
18. Taylor-Gooby, P. Sustaining State Welfare in Hard Times: Who Will Foot the Bill? Journal of European Social Policy, 2001., N 1, pp. 133–147.

Elektroniskie informācijas avoti

19. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, pieņemta 10.12.1948. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija>
20. Plāna projekts "Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2018.-2020.gadam", 09.03.2017. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40415197>

21. Koncepcijas "Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu" kopsavilkums, 2014.gada Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/lmkonc_100317_kops.pdf
22. Ieinteresēto piegādātāju sanāksme par jaunas metodoloģijas izstrādi iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu groza noteikšanai un tās aprobāciju, Prezentācija, 24.04.2018. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/upload/esf/pielikums.pdf>
23. Rīgas Sociālais dienests, pieejams: <http://www.ld.riga.lv/lv/paklautibas-iestades/riegas-domes-socialais-dienests.html>
24. Rēzeknes pilsētas pašvaldības 2018.gada publiskais pārskats, pieejams: <https://rezekne.lv/wp-content/uploads/2019/06/rezeknes-pilsetas-publiskais-gada-parskats-2018.pdf>
25. Bauskas novada pašvaldības 2018.gada publiskais pārskats, pieejams: https://www.bauska.lv/allfiles/files/Dokumenti/Bauskas_novads_Publiskais_P_2018_FIN.pdf
26. Bauskas novada pašvaldības iestādes "Bauskas novada Sociālais dienests" attīstības stratēģija 2016-2020, pieejams: https://www.bauska.lv/allfiles/files/11_2_sd%20strategija.pdf
27. Par pašvaldības pabalstiem Ciblas novadā, Ciblas novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr. 2, 27.02.2019. Pieejams: https://ciblasnovads.lv/wp-content/uploads/2020/03/PA%C5%A0V.PAB_AKT_RED_.pdf
28. Latvijas Zinātņu akadēmijas terminoloģijas komisija Akadēmisko terminu datubāze, pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=efektivit%C4%81te&list=efektivit%C4%81te&lang=LV>

Pašvaldību izmaksas sociālai palīdzībai ⁶²

Nr. p.k.	Pašvaldība	Budžeta izpilde	Visi pašvaldības sociālās palīdzības izlietotie līdzekļi - kopā	no tiem		Pabalsts garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai - izlietotie līdzekļi - kopā	Dzīvokļa pabalsts - izlietotie līdzekļi - kopā	Pabalsts krīzes situācijā - izlietotie līdzekļi - kopā	Pašvaldības saistošajos noteikumos noteiktie citi sociālās palīdzības pabalsti - izlietotie līdzekļi - kopā
		EKK 6000		naudā	natūrā				
		euro		euro	euro				
1	Daugavpils	4 554 994	2 493 991	1 251 761	1 242 230	286 736	1 184 098	25 112	998 045
2	Jēkabpils	2 337 452	562 875	361 117	201 758	145 740	186 639	6 024	224 472
3	Jelgava	857 263	682 193	387 179	295 014	29 819	340 621	6 403	305 350
4	Jūrmala	2 138 754	358 506	166 043	192 463	74 096	183 305	3 813	97 292
5	Liepāja	3 891 186	1 777 519	706 341	1 071 178	80 942	1 303 575	26 320	366 681
6	Rēzekne	1 477 930	991 974	462 184	529 790	308 912	528 718	5 047	149 297
7	Rīga	39 450 776	9 145 152	5 797 735	3 347 418	1 890 510	5 548 672	16 587	1 689 384
8	Valmiera	1 227 833	404 275	146 635	257 640	5 160	294 131	917	104 067
9	Ventspils	2 052 152	1 176 429	856 210	320 219	72 228	278 683	8 873	816 645
	Pilsētās kopā:	57 988 340	17 592 915	10 135 206	7 457 709	2 894 143	9 848 442	99 096	4 751 234
1	Ādažu novads	157 820	47 554	19 586	27 968	2 110	28 203	3 454	13 787
2	Aglonas novads	543 894	75 045	75 045	0	57 330	2 150	3 250	12 316
3	Aizkraukles novads	642 231	421 768	158 224	263 544	56 890	252 975	0	111 903
4	Aizputes novads	229 415	204 529	166 696	37 833	24 186	75 975	10 795	93 573
5	Aknīstes novads	370 152	41 065	29 975	11 090	4 613	16 850	1 028	18 574
6	Alojas novads	61 455	53 228	49 754	3 474	5 249	10 356	300	37 323
7	Alsungas novads	596 364	15 654	5 658	9 996	0	2 855	1 502	11 297
8	Alūksnes novads	98 914	252 687	195 767	56 920	74 576	42 937	16 276	118 897

⁶² Autores izveidota tabula, pēc Valsts kases un Labklājības ministrijas datiem.

9	Amatas novads	71 179	108 166	76 105	32 061	11 860	19 030	27 089	50 187
10	Apes novads	395 211	18 088	16 554	1 534	6 430	5 398	1 638	4 622
11	Auces novads	168 355	161 451	95 848	65 603	28 217	65 904	5 543	61 788
12	Babītes novads	274 264	85 673	61 764	23 909	5 537	27 310	4 123	48 703
13	Baldones novads	205 273	66 941	38 008	28 933	2 786	15 847	4 195	44 112
14	Baltinavas novads	68 907	18 042	18 042	0	6 366	3 285	150	8 241
15	Balvu novads	534 802	217 150	109 636	107 513	31 350	129 025	379	56 396
16	Bauskas novads	740 832	287 855	96 634	191 221	9 591	169 240	11 206	97 818
17	Beverīnas novads	97 128	65 318	45 531	19 787	5 173	21 980	106	38 059
18	Brocēnu novads	275 118	69 614	44 859	24 755	4 104	16 932	590	47 988
19	Burtnieku novads	449 067	111 793	96 771	15 022	4 922	47 335	2 536	57 000
20	Carnikavas novads	151 479	77 479	38 189	39 290	2 127	33 666	0	41 686
21	Cēsu novads	29 599	127 443	83 041	44 401	4 683	52 189	0	70 570
22	Cesvaines novads	478 659	19 034	17 569	1 465	3 709	4 745	100	10 480
23	Cīblas novads	180 637	74 250	73 010	1 240	17 468	24 480	2 262	30 040
24	Dagdas novads	458 234	292 096	270 770	21 326	158 883	35 034	8 219	89 959
25	Daugavpils novads	856 913	367 009	356 513	10 497	188 334	36 765	1 200	140 711
26	Dobeles novads	437 618	203 032	161 186	41 846	39 830	73 940	14 495	74 767
27	Dundagas novads	207 237	37 888	27 148	10 740	1 977	3 976	4 388	27 547
28	Durbes novads	137 447	33 894	32 894	1 000	477	16 286	3 308	13 823
29	Engures novads	162 434	45 864	43 331	2 533	1 176	24 553	2 810	17 324
30	Ērgļu novads	79 327	34 111	33 871	240	5 287	13 729	2 983	12 111
31	Garkalnes novads	366 132	69 754	63 691	6 063	19 921	18 030	1 786	30 017
32	Grobiņas novads	363 229	110 122	92 944	17 179	15 004	27 285	7 085	60 748
33	Gulbenes novads	921 216	298 214	252 399	45 815	68 409	84 782	1 571	143 452
34	Iecavas novads	249 623	122 598	91 213	31 385	6 587	63 492	10 722	41 798
35	Ikšķiles novads	251 255	44 752	41 097	3 655	1 212	18 500	5 343	19 698
36	Ilūkstes novads	309 257	91 024	84 195	6 828	41 908	21 260	3 580	24 275
37	Inčukalna novads	282 187	102 832	75 784	27 048	4 009	40 570	4 351	53 902
38	Jaunjelgavas novads	161 535	77 896	65 699	12 197	13 261	28 607	3 812	32 216
39	Jaunpiebalgas novads	70 861	24 698	23 846	852	8 137	2 924	4 562	9 075
40	Jaunpils novads	79 022	44 058	41 118	2 940	4 346	3 309	136	36 267
41	Jēkabpils novads	677 219	122 384	108 686	13 698	15 561	21 954	50	84 819

42	Jelgavas novads	182 788	239 732	202 205	37 527	7 939	43 847	27 268	160 678
43	Kandavas novads	231 428	141 025	139 012	2 013	13 648	14 864	0	112 513
44	Kārsavas novads	348 755	149 253	105 912	43 341	64 699	58 950	1 349	24 255
45	Kocēnu novads	334 958	97 127	87 518	9 609	9 325	34 065	12 319	41 418
46	Kokneses novads	219 640	129 180	110 178	19 002	32 926	47 412	6 084	42 758
47	Krāslavas novads	533 402	211 437	194 242	17 195	122 781	38 614	7 428	42 614
48	Krimuldas novads	132 344	52 999	48 583	4 416	3 034	13 050	4 658	32 257
49	Krustpils novads	222 913	98 110	85 443	12 667	12 377	59 280	3 469	22 985
50	Kuldīgas novads	1 283 912	475 422	309 454	165 968	43 709	288 470	5 805	137 438
51	Ķeguma novads	120 707	35 877	28 384	7 493	686	27 417	1 514	6 260
52	Ķekavas novads	1 985 079	104 414	86 062	18 352	2 359	28 282	0	73 773
53	Lielvārdes novads	246 644	85 772	78 984	6 789	4 387	29 085	5 959	46 341
54	Līgatnes novads	570 698	58 646	46 557	12 088	4 970	6 559	2 414	44 703
55	Limbažu novads	139 234	240 403	129 015	111 388	31 147	63 426	9 419	136 411
56	Līvānu novads	566 534	103 561	55 881	47 681	24 128	45 814	827	32 792
57	Lubānas novads	87 229	30 420	22 624	7 796	5 600	7 953	927	15 941
58	Ludzas novads	905 877	222 847	181 912	40 935	90 642	80 113	4 812	47 281
59	Madonas novads	969 543	465 549	388 810	76 739	72 390	184 441	31 118	177 599
60	Mālpils novads	178 378	25 253	20 268	4 985	318	7 290	0	17 645
61	Mārupes novads	65 735	59 907	42 454	17 453	1 981	21 324	1 081	35 522
62	Mazsalacas novads	362 837	47 972	43 573	4 399	2 577	13 460	1 025	30 910
63	Mērsraga novads	31 654	8 806	6 465	2 341	527	4 300	1 789	2 190
64	Naukšēnu novads	68 376	26 729	9 484	17 245	159	5 770	2 025	18 775
65	Neretas novads	180 188	83 248	83 190	59	20 513	22 120	4 540	36 076
66	Nīcas novads	81 891	34 389	28 398	5 991	1 750	13 080	8 663	10 896
67	Ogres novads	1 024 455	575 260	328 292	246 967	8 699	347 461	4 809	214 291
68	Olaines novads	1 028 014	424 210	220 077	204 134	26 042	216 423	12 400	169 345
69	Ozolnieku novads	635 673	49 152	49 152	0	4 979	32 306	800	11 067
70	Pārgaujas novads	134 353	66 830	49 343	17 487	689	14 620	999	50 523
71	Pāvilostas novads	83 800	20 243	16 955	3 288	3 500	6 700	828	9 215
72	Pļaviņu novads	238 227	59 710	42 547	17 163	13 890	21 830	5 392	18 598
73	Preiļu novads	460 672	156 073	136 961	19 111	69 764	42 955	1 064	42 289
74	Priekules novads	264 316	125 083	124 975	108	44 048	33 735	4 783	42 517

75	Priekuļu novads	218 201	90 870	64 669	26 201	862	47 303	8 837	33 868
76	Raunas novads	93 708	55 543	42 483	13 060	4 658	13 200	5 885	31 800
77	Rēzeknes novads	1 389 971	647 413	634 089	13 325	373 896	169 440	7 078	96 999
78	Riebiņu novads	140 394	66 520	66 392	128	21 593	15 380	19 394	10 153
79	Rojas novads	92 595	33 089	32 706	384	400	4 083	0	28 607
80	Ropažu novads	209 783	111 683	52 716	58 967	2 498	31 832	2 934	74 419
81	Rucavas novads	54 747	29 597	29 244	353	10 054	11 547	6 050	1 947
82	Rugāju novads	89 032	51 381	51 381	0	2 342	7 147	350	41 542
83	Rūjienas novads	83 888	37 675	14 984	22 691	6 361	23 085	478	7 751
84	Rundāles novads	91 284	36 313	16 300	20 013	4 007	21 018	761	10 527
85	Salacgrīvas novads	174 440	90 469	60 110	30 359	2 126	10 125	3 015	75 203
86	Salas novads	84 949	16 086	11 592	4 494	1 348	4 426	1 656	8 656
87	Salaspils novads	1 164 884	274 030	169 272	104 759	8 012	85 686	5 359	174 973
88	Saldus novads	590 068	348 616	189 938	158 679	19 921	148 575	4 299	175 821
89	Saulkrastu novads	351 325	67 341	58 896	8 445	4 993	39 626	578	22 144
90	Sējas novads	107 526	10 629	10 611	18	988	2 484	750	6 408
91	Siguldas novads	552 313	112 219	60 908	51 311	11 831	55 106	4 210	41 071
92	Skrīveru novads	197 521	50 484	47 862	2 622	10 540	14 577	2 873	22 494
93	Skrundas novads	176 122	81 167	51 974	29 193	6 198	36 480	7 700	30 789
94	Smiltenes novads	413 743	239 666	210 651	29 016	6 510	84 799	62 087	86 270
95	Stopiņu novads	824 021	218 618	167 008	51 610	34 545	57 661	14 074	112 337
96	Strenču novads	145 214	48 002	28 264	19 738	18 926	6 840	639	21 596
97	Talsu novads	1 144 505	381 053	275 880	105 173	68 035	106 135	6 033	200 850
98	Tērvetes novads	107 773	19 883	19 883	0	1 302	6 706	730	11 146
99	Tukuma novads	1 229 019	397 602	241 484	156 118	38 281	208 511	2 220	148 591
100	Vaiņodes novads	90 620	28 812	28 684	128	9 924	0	2 512	16 376
101	Valkas novads	343 893	166 365	93 552	72 813	42 562	85 658	2 679	35 465
102	Varakļānu novads	118 772	60 129	59 862	267	6 348	7 330	18 462	27 989
103	Vārkavas novads	72 192	35 312	35 312	0	3 763	4 686	2 531	24 332
104	Vecpiebalgas novads	164 394	41 427	41 147	281	4 054	6 659	142	30 572
105	Vecumnieku novads	187 800	82 733	76 941	5 792	304	33 152	0	49 277
106	Ventspils novads	717 007	225 975	150 551	75 424	44 158	101 479	11 230	69 108
107	Viesītes novads	227 930	89 772	81 569	8 203	4 450	46 595	6 670	32 058

108	Viļakas novads	207 930	119 676	117 478	2 199	18 208	34 258	11 544	55 666
109	Viļānu novads	412 264	165 357	146 207	19 150	99 364	31 728	1 370	32 894
110	Zilupes novads	202 180	41 000	35 656	5 344	318	3 291	1 697	35 694
	Novados kopā:	39 283 763	14 019 204	10 457 816	3 561 387	2 603 459	5 045 288	579 319	5 791 138
	Valstī kopā:	97 272 103	31 612 119	20 593 022	11 019 097	5 497 602	14 893 731	678 414	10 542 372